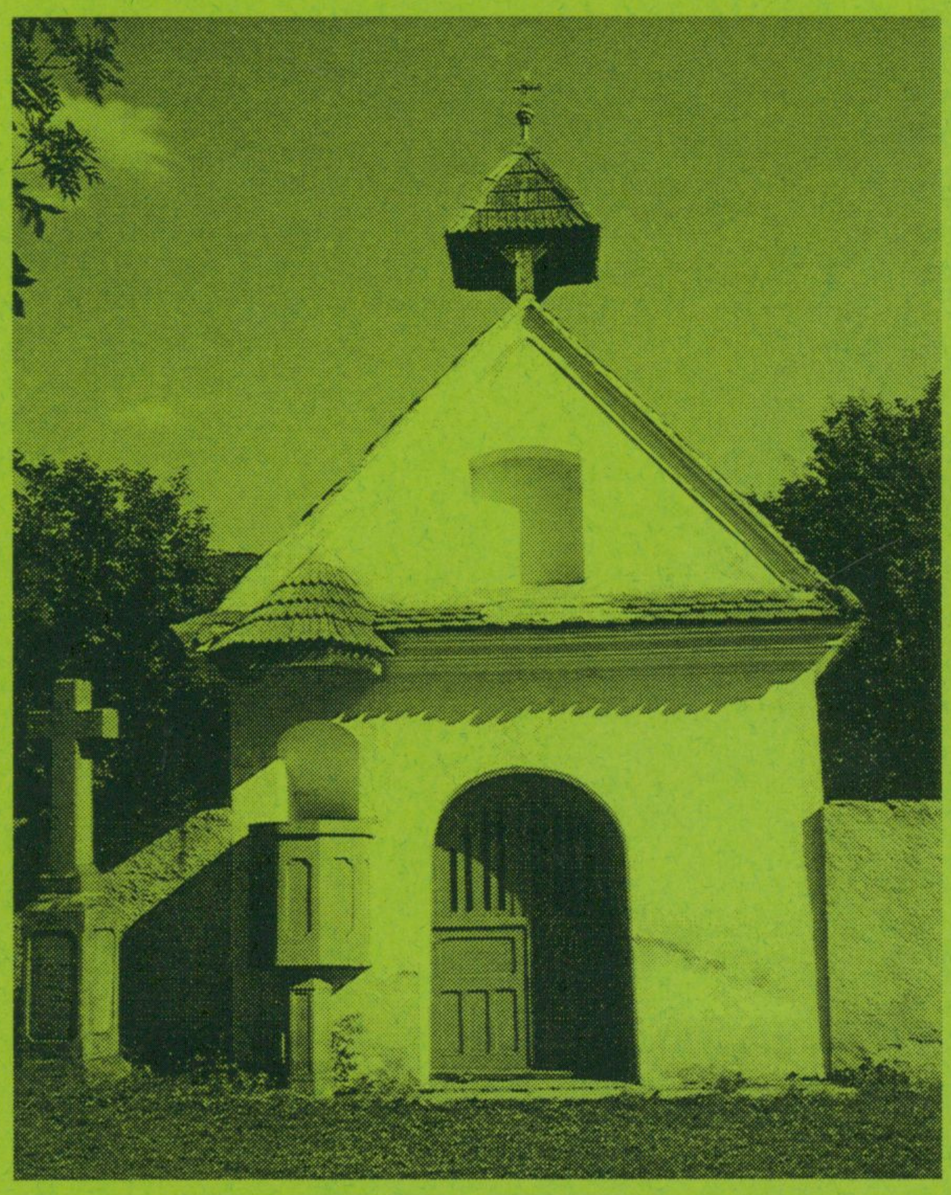
Új Kéve

A SVÉDORSZÁGI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

Ne vigy minket a kísértésbe

Most pedig, barátaim, igyekezzetek jól megérteni, mert a Mesterünk által ajkunkra adott ima legtalányosabb fohászához érkeztünk. Pontosabban: ahhoz a fohászához, amelyet meggyőződésem szerint nem az ő eredeti szavai szerint ad vissza az evangélista.

Nem a magyar bibliafordítók tévedésével van dolgunk, minden nyelven, az eredeti görög nyelven is, az évszázadokon át egyetemesen használt latin nyelven is úgy szól a fohász, hogy „ne vigy minket a kísértésbe". Meg kellene tudni, hogyan szólt Mesterünk anyanyelvén, a már csak egykét szíriai faluban beszélt arámi nyelven, a szír egyházhoz tartozó keresztények közösségében, ha ugyan ők is nem az evangélium görög szövegéből fordították vissza a Miatyánkot. De addig is, ameddig megtudhatjuk, tisztázzuk, mi téves a szóban forgó fohászban.

Kápolna Csíksomlyón
(Balogh Sándor felvétele)

Nos, csupán az, hogy Isten — akihez a Miatyánk szavaival fordulunk — nem visz senkit a kísértésbe. Annak a feltételezése, hogy megtehetné, hogy kérni kell arra, hogy ne tegye, tulajdonképpen valóságos istenkáromlás. A kísértés egyértelműen bűnre csábítást jelent a szent szövegekben: a kígyó megkísérti (sikeresen) az édenkerti emberpárt, arra biztatván őket, hogy szegjék meg Isten parancsát; a gonosz megkísérti (sikertelenül) Jézust, arra próbálván rávenni szebbnél szebb ígéretekkel, hogy tagadja meg Istent, s helyette szolgálja őt. Isten nem tesz ilyesmit. Felhozhatnátok Ábrahám esetét Isten ama kívánságával, hogy áldozza fel fiát, Izsákot, ez azonban nem *megkísértés*, hanem *próbára tevés*: Isten nem bűnre biztatja Ábrahámot, hanem a maga látszatra értelmetlen, kegyetlen parancsának teljesítését várja el tőle.

Isten viszont kétségtelenül közelünkbe engedi a kísértést. Nem ő visz kísértésbe, ez összeférhetetlen az ő lényével,

(Folytatás a 4. oldalon)

Veress Zoltán

IV. évfolyam 4. szám *Stockholm, 1996. augusztus*

CÍMEINK

Országos felügyelő / az Egyháztanács elnöke
Stockholmi felügyelő
VERESS ZOLTÁN
Ekensbergsvägen 110
117 69 STOCKHOLM
Tel/Fax 08 - 744 09 91

Országos gondnok / Malmöi felügyelő
PITLIK PÁLHÁZI KATALIN
Carl Herslowsgatan 10
211 47 MALMÖ
Tel 040 - 97 90 29

Tiszteletbeli országos felügyelő
Göteborgi felügyelő
BÉLDY ZOLTÁN
Landalabergen 14
411 29 GÖTEBORG
Tel 031 - 20 66 95

Országos jegyző / Sölvesborgi felügyelő
TÓTH ILDIKÓ
Rektor Dahlsgatan 7/3
294 00 SÖLVESBORG
Tel/Fax 0456 - 140 37

Borås-Jönköping-Halmstad-i felügyelő
BODONI DÉNES JÁNOS
Andersbergsringen 121/7
302 55 HALMSTAD
Tel/Fax 035 - 21 71 09

Helsingborgi felügyelő
PATAI ERZSÉBET
Kristianstadsgatan 5
252 52 HELSINGBORG
Tel 042 - 14 71 51

Ljungbyi felügyelő
MIHÁLYI DÁNIEL
Ågårdsvägen 66
341 37 LJUNGBY
Tel 0372 - 832 96

Västeråsi felügyelő
REHÓ ISTVÁN
Glasbägargatan 7
723 51 VÄSTERÅS
Tel 021 - 12 09 91

Katrineholmi felügyelő
ÁLLÓ RÓZSIKA
Parkvägen 23
643 00 VINGÅKER
Tel 0151 - 103 01

Központi pénztáros
TÖRÖK ERNŐ
Ängsullsvägen 85
162 46 VÄLLINGBY
Tel 08 - 36 78 57

Lelkipásztor
MOLNÁR-VERESS PÁL
Vintrosagatan 17/1
124 73 BANDHAGEN/ STH
Tel/Fax 08 - 86 36 39

FOGLALTUK A HONT !

Vajon örüljünk vagy restellkedjünk, ha a honfoglalásra gondolunk? Hiszen a foglalás területek és azok lakossága fölötti uralom megszerzését jelenti, magában a szóban benne van az elítélendő erőszak fogalma. Jellemző, hogy a honfoglalást csak negatív kicsengésű kifejezésekkel lehet más nyelvre fordítani. A magyar törzseknek azonban mégis csak menniük kellett valahová, hiszen nem valószínű, hogy elvárható lett volna tőlük: az utókor (álszent) ítéletét kikerülendő, az utolsó emberig szálljanak szembe a fölényben levő besenyőkkel. Akkoriban különben is úgy jöttek-mentek a népek Európa térségein, akár egy véráztatta sétatéren. A hatalmilag szervezetlen Kárpát-medence megtelepedésre alkalmas terület volt, akkori gyér népessége minden bizonnyal beleolvadt a magyarságba, akár a később érkező besenyők vagy kunok.

Európa szinte valamennyi nemzete népvándorlás és hódítások következtében alakult ki. Az amerikaiakat sem zavarja, hogy valamikor elfoglalták azt a területet, amin élnek. Márpedig a honfoglalás hasonlatos a mai Amerika megalapításához, többek között azzal a nem lényegtelen különbséggel, hogy a magyarok nem irtották ki a Kárpát-medencében talált népességet, és a megmaradtakat nem kényszerítették terméketlen vidékeken létesített rezervációkba.

A honfoglalásnak köszönhető, hogy nem morzsolódtunk szét a délorosz sztyeppeken az utánunk érkező néphullámok csapásai alatt, és hogy végtére is európaivá lettünk, noha legtöbbször nem tekintenek bennünket annak, s e fogalom főleg az európai fül számára hordoz pozitív jelentést. A honfoglalástól elválaszthatatlan minden azt követő jó- és balsorsunk, és ebből, az így létrejött körülményekből származtatható kulturális múltunk és jelenünk is. Ezért ha magyar kultúrával rendelkezünk, akkor is van közünk a honfoglaláshoz, személyiségünk gyökerei akkor is visszavezethetők reá (is), ha vérünk egyetlen cseppje sem lenne magyar.

Képzeletben persze az úgynevezett egyetemes kultúrához is lehet közvetlenül kapcsolódni. Egy nem oly rég Svédországba látogató magyar író legfontosabb mondanivalója (legalábbis a vele készített interjút közlő helyi lap kiemelése szerint) az volt, hogy az ő hazája a könyvtár. Az illető író hamarosan rájönne, mit is beszélt, ha hirtelen kisebbségi sorba kerülne egy olyan országban, mely nyelvét és a nyelvi kultúra fennmaradását szolgáló intézményeket eltaposni igyekszik. Mely szétzúzná azt a közeget, mely ma az író számára élettér, észre is alig vett mindennapi levegő, otthon és támaszpont a külföldi kiruccanások között.

Meglehet, egyszer valóban a könyvtár lesz majd utolsó szellemi hazánk, kihalt nyelvünk és szétvert kultúránk tárgyi múzeuma. Ezt a mi részünkről az a szellemi tehetetlenség könnyítheti meg, mely nem utolsósorban téves képzeteinkből származik. Az egyik ilyen képzet az, hogy erkölcsi indokok miatt az erőszak (sőt: az erő is!) még a védekezésből is kiiktatandó. Ez a szemlélet jellemezte Károlyi Mihályékat is, társulva azzal a hittel, hogy a „demokratikus, a művelt Nyugat" igazságos békét szerez a világháború után.

Az akkori Magyarország, melynek határai azt a területet fogták körbe, melyen Árpád népe ezer évvel korábban megtelepedett, semmivel sem volt rosszabb, mint bármely más nemzetállam. A többitől megkülönböztette többek között az, hogy — Svájcon és a társállam Ausztrián kívül — csak itt biztosította külön törvény a kisebbségek jogait, továbbá, hogy a kisebbségei *külső „erkölcsi" és anyagi támogatással* igyekeztek az országot darabokra szedni.

A másik ilyen téves képzet szerint minden olyan tényre való emlékezés, mely múltbeli erőnket bizonyítja (és ami a fennmaradásunkat biztosította) nacionalista jelleggel bír. Mintha nem lenne természetes, hogy ünnepeljük azt, aminek eredménye, hogy még létezünk.

Ne féljünk ünnepelni Árpádnak és népének művét, a honfoglalást. Honfoglalás nélkül nem lett volna se Pannonhalma, se Mátyás király, se reformkor, se a ma ismert magyar kultúra és szellemi légkör. Valami más lett volna, más néppel, más nyelven. A honfoglalásnak köszönhetően — s mindannak, ami ezt követte, aminek ez előfeltétele volt — *vagyunk* mindnyájan, mai magyarok.

Tóth Károly Antal

A Gyimesi-hágó tetején (Balogh Sándor felvétele)

ERDÉLYBEN JÁRTUNK

Augusztus 3-án a nagyváradi stadionban több mint 15 ezer résztvevő jelenlétében kezdődött meg a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozója, melyen a világ 41 országából egybesereglettek között svédországi magyar gyülekezeteink húsz tagú küldöttsége is részt vett. Arra most nincs terünk, hogy a Világtalálkozó eseményeit részletesen ismertessük, a későbbiekben viszont még visszatérünk a főbb rendezvényekre. Egyáltalán hálásak vagyunk azért, hogy ott lehettünk, és lelkiekben gazdagodhattunk.

A ritka alkalmat kihasználva, húsztagú csoportunk erdélyi körutazást tett. Nagyváradról, illetve Biharból indulva a Királyhágón át, Bánffyhunyad és Gyalu érintésével Kolozsvárra utaztunk, ahonnan a következő napokban Kalotaszeget és Torockó vidékét jártuk be a Kőrösfő, Zsobok, Kalotaszentkirály, Magyarvalkó, majd a Torda, Torockószentgyörgy, Nagyenyed, Gyulafehérvár útvonalon. Marosvásárhely után Erdőszentgyörgy, Szováta, Parajd, Korond, Farkaslaka, Székelyudvarhely, Felsőboldogfalva, Homoródszentmárton következett, majd a Hargitán átkelve Alcsík vidékén keresztül Sepsiszentgyörgy. A következő napokban Illyefalváról indulva és oda visszatérve előbb a Háromszéki-medencét jártuk be a Zágon, Csomakőrös, Kovászna, Gelence, Kézdivásárhely, Szent Anna-tó, Sepsibükszád útvonalán, majd Szászhermány érintésével Brassóba, onnan a Tömösi-hágón át s a Bucegi-hegység lábainál elvonulva Törcsvárra látogattunk. Tusnád következett, majd Csíkkozmás, Csíkszereda és Csíksomlyó. A Gyimesi-hágón át eljutottunk Gyímesbükkbe, majd Csíkba visszetérve Marosfőn keresztül Gyergyószentmiklósra. A Gyilkos-tó és a Békás-szoros megtekintése után Maroshévíz és Marosvásárhely megállókkal Kolozsvárra utaztunk, másnap pedig vissza Budapestre. Biharban és Marosvásárhelyen gyülekezeti tagoknál, Kolozsváron a Teológián, Illyefalván a Keresztény Ifjúsági Központban, Gyergyószentmiklóson a Szent Benedek Tanulmányi Központban szállásoltak el. Az érintett városok és falvak legtöbbjében helyi idegenvezetők kalauzoltak.

Bőven volt alkalmunk érezni az erdélyi magyar gyülekezetek vendégszeretetét, örültünk olykor csodálatra méltó megvalósításaiknak, és láttuk hétköznapi keserűségeik mellett életben tartó hitüket és kitartásukat is. Jó volt tapasztalni, hogy a távolba szakadtakról nem feledkeztek meg, sőt, számon tartanak minket, számítanak ránk. Ennek egyik jele a világtalálkozó arany-emlékérme és emléklapja, melyet svédországi szeretetszolgálatunknak a sokgyermekes családok felkarolása ügyében eddig végzett munkája elismeréseként gyülekezetünk lelkipásztora vehetett át Marosvásárhelyen a Vártemplomban tartott istentiszteletet követően.

Utunkról ötszáznál több diakép készült, melyeket az ősz folyamán minden gyülekezetünkben vetítettképes előadás keretében mutatunk be.

MVP

Ne vigy minket a kísértésbe

(Folytatás a címlapról)

lényegével, mindazzal, amit megsejtenünk hagyott önmaga felől — de engedi, hogy megpróbáltassunk a kísértés által. Ha ő a maga mindenhatóságával távol tartana tőlünk mindenféle kísértést, nem érvényesíthetnénk szabad akaratunkat. Ha nem volna alkalmunk *választani* a jó és a rossz, az Istennek tetsző és nem tetsző között, szabad akaratunk nem érne semmit: játékszerei volnánk a teremtőnek, nem társai, ahogyan ő maga óhajtja. Tehát nemcsak azt nem kérhetjük Istentől, hogy ne vigyen minket a kísértésbe (mert ő nem vihet), hanem azt sem, hogy óvjon meg minket a kísértéstől, tartson távol tőlünk minden csábítást, eleve akadályozzon meg bennünket abban, hogy letérjünk az ő útjáról.

Hát akkor mit kérhetünk?

Én azt hiszem, csak azt, hogy legyen velünk a kísértés idején. Ne hagyja, hogy megfeledkezzünk róla. Segítsen hozzá a helyes ítélethez, a kísértés mibenlétének átlátásához, a jó választáshoz, s adjon erőt nekünk, hogy érvényt szerezhessünk helyes választásunknak. „Mi atyánk, ha közelünkbe engeded a kísértőt, kölcsönözz nekünk annyit a te végtelen erődből, hogy ellenállhassunk neki."

Most pedig, barátaim, igyekezzetek jól megérteni, mert a modern kereszténység egyik alapvető dilemmájához értünk. Vessük-e el, változtassuk-e meg, cenzúrázzuk-e, korrigáljuk-e a bibliai szöveget, akár csak egy fohász átfogalmazásának erejéig is, mert az a meggyőződésünk, hogy egy helytállóbb és elfogadhatóbb értelmezés ajándékában részesültünk?

Én azt hiszem, nem kell ezt tennünk. Éppen azért nem, mert Isten megnyugtatóan értelmeznünk engedte a hagyományos szöveget — és akkor nincs értelme a hagyomány megváltoztatásának. Mondjuk csak úgy a Miatyánk szavait, ahogy a szüleinktől tanultuk, ők pedig az ő szüleiktől, vissza egész Károli Gáspárig és még messzebb, a Mesterünket emlékezetből idéző evangélistáig; s miközben értelmünkkel belegondoljuk a mi számunkra adatott igazságot, szívünkkel érezzük meg és hagyjuk belénk áramlani a nemzedékek hitéből és áhítatából sugárzó ősi erőt. Emberi erőt, szerény hozzápótlásul a fohászunkban kért isteni erőhöz.

SZARVASŰZŐBEN

A honfoglalás 1100-ik évfordulójának évében népünk őstörténetében kalandozunk.

A magyarokat a Kárpát-medencébe vezető úton követve az első részben a magyarok elődeiről, a másodikban nyelvrokonainkról szóltunk.

Harmadik rész

AKIK VELÜNK JÖTTEK

A sorozatunk előző részében említett „kettős honfoglalás" elméletében László Gyula feltételezi, hogy a honfoglalás két, egymást követő időpontban zajlott le, és a két — más-más időben érkezett — népcsoport együtt alkotja a magyarság alaprétegét. Eszerint 895-ben Árpád magyarjai egy korábban, 670 táján betelepült, a kutatók által eddig „kései avaroknak" tartott, valójában magyar népességet találtak a Kárpát-medence sok pontján. Az avar-magyarok zöme azután beépült a „második honfoglalás" utáni magyar társadalomba. A hipotézist régészeti és embertani megfigyelések, műveltségi párhuzamok, népi hagyományok, de írott források is erősítik, melyek egyben a hun-avar-magyar rokonításhoz is közelebb hoznak.

Az a föld, melyre Árpád hadai bevonultak, két és fél évszázadon át az avarok uralma alatt állott. Ismerve az avarok vándorlásának idejét és útvonalát, valószínűsíthető, hogy hun-bolgár, esetleg ugor-magyar törzseket is magukkal sodortak a Kárpát-medencébe, ahol erős birodalmat hoztak létre. Ennek 796-ban történt széthullása után — a leletek tanúsága szerint — jelentékeny számú lakosság maradt életben, mely megérhette a magyar honfoglalást.

Az itt talált kései avarokon (első magyarokon) kívül több olyan magyar népcsoportot ismerünk, melyek bizonyos mértékű különállásukat nevükben és hagyományaikban máig megőrizték, s melyeknek a magyarsághoz való viszonyáról, csatlakozásuk helyéről és idejéről a kutatók véleménye megoszlik. Ilyenek a székelyek és csángók, de a besenyők, kunok, palócok és a jászok is.

Székelyek

Balás Gábor 1984-ben megjelent összegző munkájában így ír: „Hogy kik a székelyek, arra világosan felelhetjük, hogy a magyarság egyik népcsoportja, amely mindig magyarul beszélt, s mert történetileg nem volt épp mindig a többi magyarokéval egyforma sorsa, ezért különleges történelmi tudata, szervezete, a jelenben is meglevő nyelvjárási és néprajzi sajátosságai alakultak ki."

A székelység származását kutatók majd minden néptől eredeztették őket, amely a honfoglalás előtt érintette Erdélyt (hunok, avarok, gepidák, bolgárok), vagy amellyel a magyarság a sztyeppi vándorláskor érintkezett (kabarok, besenyők, kunok stb). Türk eredetű a rovásírásuk (de magyar olvasattal), s türk eredetre mutat a 6 nemzetségre, azokon belül 4-4 ágra osztódásuk (de magyar elnevezésekkel) is, tehát legvalószínűbbnek valamilyen törökös kapcsolatuk tűnik.

A székely néphit és néphagyomány máig úgy tartja, hogy a székelyek Attila hunjainak leszármazottai. Ugyanezt mondja Anonymus krónikája, de hasonló nézetet vall a Kézai, Thuroczi, Pozsonyi, Bécsi, Budai stb. krónika is.

Többnyire ez az eredeztetés volt az elfogadott a múlt századig, amikor Hunfalvy (Hunsdorfer) Pál és követői a krónikák hitelét lerombolva, a néphitet és néphagyományt azoknak kutatóival együtt nevetség tárgyává téve irtóhadjáratot indítottak ellene. Ezzel párhuzamosan honosították meg azt a szemléletet, mely szégyennek tartotta a magyarság ázsiai „barbár" népektől való származtatását. Ennek ellenére, a későbbi kutatók között többen is voltak, akik a székelyeket hun vagy avar, az egész magyarságot pedig török eredetűnek merték vélni.

Hóman Bálint az avar birodalomhoz tartozó s ennek bomlása után a Kárpát-medencében maradt, a hun hagyományt őrző török fajú népet, talán onogur-magyar töredék ivadékait látja a székelyekben, akik a megjelenő hasonló néphez, a magyarhoz csatlakoztak.

Pauler Gyula kabar népcsoport utódait látja bennük, de ugyanezt véli Szádeczky Kardoss Lajos is, hozzátéve, hogy a népcsoport korábbi lakóhelyéről nevezte magát „szikeli"-nek, s már a Fekete-tenger keleti részén csatlakozott a magyarokhoz.

A kabarok a kazár hatalom ellen fellázadt alán, bolgár-török, onogur népelemekből a 9. század végén álltak össze néppé. Minthogy a magyarság ezzel egyidőben lazította függését a kazár hatalomtól s nyugatabbra húzódott, a kabarok a magyaroknál találtak menedéket. Három törzsüket már a magyarság szervezte egy törzsbe, s ez mint katonai segédnép (előcsapat, utóvéd) követte őket a Kárpát-medencébe, ahol a honfoglalás után főként a határvidékre (a gyepükre) telepedett. Talán nem véletlen, hogy itt találjuk a székelyeket is, akiknek Erdély keleti részében történő végleges megállapodásában a 11. századi besenyő, majd kun betörések játszhattak szerepet.

Az 1986-ban megjelent Erdély története szerint: „a krónikák egybehangzóan azt vallják, hogy a Kárpát-medencébe érkező magyarság már itt találta a székelyeket, mint Attila népének, tehát a hunoknak fennmaradt töredékét. Az egész középkoron át mint a magyarságtól különböző, de vele rokon, önálló etnikumot emlegetik őket, s hogy valóban valamely, a magyarsághoz csatlakozott, törökös lovas vezető réteggel bíró törzset kell látnunk bennük, azt igazolni látszik könnyűlovas harcmodoruk, s főként az oguz-törökök (úzok) nemzetségi szervezetének megfelelő katonai és társadalmi beosztásuk (6 tisztségviselő nemzetség s ezeken belül 4-4 ág)." Az úzok 893-ban, azaz két évvel a honfoglalás előtt törnek be a besenyők szállásterületeire, azok pedig nyugatra lódulva a magyarokat mozdítják ki Etelközből. Gyakorlatilag ez a népmozgás vezetett a magyar honfoglaláshoz. A magyar krónikák nem szólnak az úz törzsekről, hanem fekete kunoknak mondják őket, megkülönböztetésül a kun-kipcsak törzsektől, akiket fehér kunoknak mondanak. Másfél évszázaddal a honfoglalás után — akárcsak a székelyeket — az úzok kisebb csoportjait határvédőkként a délkeleti gyepüvidéken találjuk. Erdély és a keleti határvidék több földrajzi neve ma is őrzi emlékezetüket.

Csángók

Saját néphagyományuk szerint ők a magyarok Attilával bejött csoportjai. Ez a hagyomány tehát a magyarokat közvetlenül a hunokkal rokonítja. A székelyek körében gúnynévként is használt „csángó" megnevezés csupán 1781-ben tűnik fel, s többnyire a székelység tömbjéről leszakadtakra, az „elcsángáltakra" vonatkozik, de mára ez az elnevezés honosodott meg a kutatók körében is, és ezt használják a moldvai magyarság egészére nézve. Ismert tény, hogy a székelység egységes tömbjéről az 1200-as évektől folyamatosan szakadtak le kisebb-nagyobb csoportok, melyek a Kárpátokon túlra költöztek (a legutóbbiak az 1764. évi „mádéfalvi veszedelem" után, illetve a szabadságharc 1849. évi bukását követően menekültek oda). Gunda Béla szerint — a később kitelepedetteket leszámítva — a moldvai magyar lakosságban a honfoglalás után a Kárpátokon kívül maradt magyarok és hozzájuk csatlakozott más népelemek utódait kell látnunk, akik azóta ott megszakítatlanul élnek.

Csángó kaliba a Gyimesekben. (Balogh Sándor felvétele)

Besenyők

A besenyők kipcsak-török nyelvű nomád népének első települései a Dél-Urál környékéről ismertek. Nevük „pecsenek" formában is előfordul, melynek ugor jelentése: erdei emberek. Törzsszövetségükön (melyben erdőlakó finnugor népek is lehettek) a 9. században ütöttek rajta az úzok, s ennek folytán vándoroltak mind nyugatabbra. Előbb Levédiában, majd az Etelközben támadták meg a magyarokat, közvetlen lökést adva a honfoglaláshoz, melyet követően besenyők kisebb-nagyobb csoportjai több ízben költöztek be Magyarországra. A magyar hagyomány úgy tudja, hogy Géza fejedelem és István király uralkodása alatt más vendégnépekkel együtt érkeztek. A 14. század közepéig saját ispánságuk volt, amelyet 1352-ben Nagy Lajos szüntetett meg. A besenyő könnyűlovasság feladatkörét a királyi seregben a 13. század közepén egy új keleti jövevénynép, a kunok vették át.

Kunok és palócok

Török nyelvű nomád nép, melynek „qu" neve szőke, fakó, sárga jelentésű. Őseik Kína északkeleti határaitól indultak el nyugat felé, s később, mint a kipcsak törzsszövetség tagjai maguk alá rendeltek más török nyelvű, szláv, finnugor, alán népelemeket is.

Anonymus szerint a kunok Dél-Oroszország területén csatlakoztak a magyarokhoz, s az oroszoktól nyert palóc nevet magukkal hozván, a honfoglalókkal együtt jöttek be mai hazájukba. A honfoglalás előtti időben az orosz krónikákban valóban feljegyzés történik egy polovec nevű népről, mégpedig csak a magyarok Kijev melletti elvonulása kapcsán: „sátrakban szállának, mert úgy utazának, mint a palócok (polvczok)". A későbbi századokban is a délorosz sztyeppék felől fenyegető nomád betörések elhárítására indított hadjáratok során a magyar hadak többször találkoztak olyan kunokkal, akiket az oroszok poloveceknek neveztek. Ezek szerint a palóc nevet viselő mai népcsoport elődei a polovec-kunok lennének.

A honfoglalás után a Kárpát-medencén kívül maradt kunok rablóhadjáratokat vezettek Magyarországra is (ezt örökítik meg a Szent László-mondák).

A Tordai-hasadék, melynek keletkezését a néphit Szent Lászlónak a kunokkal vívott csatáihoz köti. (Balogh Sándor felvétele)

Kunok kisebb csoportjai már a 11. század végétől betelepültek Magyarországra, de a sztyeppvidéken maradtak a 13. század elején mongol nyomás alá kerültek, s a Kalka folyó melletti vereségük után (1223) tömegesen a Kárpátoktól keletre és délre fekvő területekre vonultak. (A 14. századig — Moldva és Havasalföld román vajdaságok létrejötte előtt — a terület a Cumania, azaz Kunország nevet viselte.) A mongol támadások elől 1239-ben Magyarországra költöztek, s az Alföldre települtek, az alán jászok néptöredékével együtt. Itt a még pogány és nomád kunok összeütközésbe kerülve a magyar nagyurakkal, a tatárjárás előestéjén kivonultak az országból, s az Al-Dunához telepedtek. 1243-ban IV. Béla visszahívta őket, majd 1279-ben IV. Lászlótól a királynak járó katonai szolgálat fejében a Temes-Maros-Körös és a Duna-Tisza közén autonóm szállásterületet kaptak. Jellegzetes önkormányzati formájuk alakult ki: a nemzetségek területeiből székek (járások) alakultak, melyek az ún. ágak szállásaiból (falvaiból) álltak, s ugyanúgy, mint a székelyeknél, a székek élén kapitányok, az egész terület élén pedig a király nevében uralkodó nádor (később főkapitány) állott.

Jászok

Az alánok indo-iráni eredetű népe a Kr.e. 3. században jelenik meg a Kaukázustól északra, majd száz év múlva két törzs válik ki belőlük és nyugatabbra telepszik: a jazigok és roxolánok törzse, melyeket együtt szarmatáknak neveznek. További száz év után a jazigok megjelennek a Duna-Tisza közén, s ott élnek az 5. századig, amikor a nyomukba érkezett hunokba olvadva eltűnnek. Rokonaik, a jászok majd csak a 13. században, a kunokkal együtt telepednek le az Alföldön.

Mai ismereteink szerint a jászok őshazája Észak-Iránhoz közel, a Kara-tau tájékáig követhető visszafele. Ebben a térségben létezett a Kr. e. 6—2. század táján egy nagy kiterjedésű nomád ország, Kang-kü, melynek lakói között az ászi nép jutott vezető szerephez. Az 1. században az ászik átkeltek a Volgán, s a Kaukázus előterében a már itt élő alánokkal egyesülve megtelepedtek. 350 táján a hunok uralmának megerősödésével Kangkü önállósága megszűnt, az alán törzsszövetség felbomlott, de a hunok nyugatabbra vonulása után újból megerősödtek, majd a 7. századtól a Kazár Kánság kötelékébe kerültek. Ebbe a vegyes etnikai környezetbe érkezett a magyarság is a 8. század derekán, s itt került kapcsolatba az alán népességgel. Miután a 9. században a Kazár Birodalom meggyengült, az alánok visszanyerték politikai önállóságukat, s a 10-11. században létrehozták az Alán Birodalmat, mely 1239-ben a mongol inváziót következtében szűnt meg. Ekkor fogadja be IV. Béla a kunokat az alán jászok néptöredékével együtt Magyarországra.

(Folytatjuk)

Összeállította: **Molnár-Veress Pál**

Isteres versek

Képzőművészeti alkotások ihlette versekből ugyancsak szép sorozatot lehetne összeállítani. Szilágyi Domokost (1938–1976), az élete virágjában tragikusan elhúnyt erdélyi költőzsenit lelke mélyéig megrázta a maga primitív monumentalitásával egy Jób-ábrázolás, a szerb Meštrovic (1883–1962) alkotása. Megrendülésének, saját lelkéből fakadó indulatainak ebben a versben ad kifejezést; annak a tragikus életérzésnek, mely annyira jellemző rá, a vívódásnak, hogy valamiféle rendet teremtsen a kaotikus létben, Isten és ember viszonyában.

Jób, akivel — legalább a vers tartamára – azonosítja magát, engedelmesen s alázatosan hajol meg az Úr akaratának, de nem hallgatja el, hogy nem érti, miért lesz az ő szegény feje, családja, jószága tét az Úr és a Sátán, a Jó és a Rossz vetélkedésében. Fölmerül benne az a szentségtörő gondolat, hogy tán nem egy jó atya, hanem egy *„csibész kölyök”* műve ez a próbatétel.

Tragédiánk, hogy bár „emberszabásúnak” próbáljuk képzelni s ezzel közelebb hozni Istent, rá kell döbbennünk különbözőségére, szándékainak másvoltára. Hisz már maga a belenyugvás: „Legyen meg a Te akaratod!” világosan kifejezi, hogy a mi akaratunk más lett volna – ami persze nem jelenti azt, hogy helyesebb.

Az isteninek és az emberinek még egy kibékíthetetlennek tűnő antagonizmusa sejlik fel a költeményből: az Isten örökkévalóságából és az ember időhöz kötöttségéből fakadó. Akkor derül ki ez, amikor az Úr megjutalmazza hű szolgáját helytállásáért, elhalmozza minden jóval: egészséggel, jószággal, gyermekáldással – minden látszat szerint abban a meggyőződésben, hogy ezzel tökéletesen kárpótolta őt veszteségeiért, szenvedéseiért. Mert aki maga nem múlandó, aki az időn kívül, az idő fölött áll, akinek léte örök változatlanság, örök jelen, annak mindegy lehet, hogy azok már más fiak és lányok. Ám a halandó apa emlékszik a régiekre, az elvettekre és siratja őket, míg él, sőt még unokái által is, akik *„az iszonyat lázában égve / föl- s fölüvöltenek az égre!”*

Nem tudjuk, de nem is lényeges, így érzett-e valóban a bibliai Jób. Hisz vannak emberek (az emberek többsége?), akik felejteni akarnak és tudnak is az új jólétben, új boldogságban. Költőnk azonban – s ebben nincs egyedül – daccal utasítja vissza a felejtést és megbocsátást; ragaszkodik az emlékezés jogához, még ha belepusztul is.

Ami a Jób történetéből kibontakozó Isten-képet illeti, emlékeztetnek arra, amit már Ady „Nagy Cethal” versével kapcsolatban leírtam: „Ne mondd, hogy Isten ilyen vagy olyan, mert bármilyennek mondod, Ő nem olyan!” S ez – bár jócskán elkésett figyelmeztetés – áll bizony még a Bibliára is.

Szente Imre

Szilágyi Domokos

Meštrovic: Jób

Egy csont-bőr, vén zsidó üvölt föl
egekre a szemétdomb földről,
az Úristen kedve szerint
bánt és bánt el vele: néha mint
jó atya vagy csibész kölyök:
ahogyan éppen kedve jött.
Egy csont-bőr, vén zsidó üvölt föl
az égre a szemétdomb földről:
— Csupasz, szegény, árva maradtam,
hogy el ne veszítsed miattam
a fogadást, Uram, s a Sátán
elzöldüljön hűségem láttán;
mit csak szeszélyed elkívánt:
hét fiat és három leányt,
barmot, birkát, öszvért, tevét,
mindent leraktam Teeléd,
nekem mindez levegő, semmi,
—csak méltóztass koldussá tenni,
testem lakja százszámra féreg,
zabáljanak szorgos fekélyek,
ez Tenéked mind jobb a jobbnál,
s majd szólsz a végén: — Jól van, Jób, már
elég volt, nincs megbízhatóbb,
mint az Isten szolgája, Jób,
szétszéledt, elhullott nyája,
szemétrakás a háza tája,
a szegénység beköltözött
hozzája, koldusok között
legkoldusabbá téve — szolgám,
most hát fordítsunk Jóbnak dolgán,
kit elvesztett az Úr miatt:
kap három lányt és hét fiat,
dús aratást, csordányi barmot,
hosszú életet és hatalmat.
És szóla Jób: — Uram, örülnöd
lehetett, de nem eltörülnöd
azt, ami volt. Ha ki szenvedett,
hogy semmi volt? — az nem lehet!
Mit számít, hogy, imádva Téged,
megérhetek négy nemzedéket,
és kegyelmedet tudva tudván,
nem kell tengődnöm ganén, dudván,
de bármint tisztelnek s szeretnek
az emberek: nem, nem parancsolsz,
nem, nem, nem az emlékezetnek!
Álmatlanságok éjszakáin
emlékeznek majd unokáim,
s az iszonyat lázában égve
föl- s fölüvöltenek az égre!

Észak honából

Benedekné Dr. Szőke Amália

FINN — ERDÉLYI KULTÚRKAPCSOLATOK

VII.
A második világháború idején

A háború kitörése távolról sem jelentette a kapcsolatok megszűnését, sőt, inkább azok gyors felélénküléséhez vezetett.

A finn „téli háború" hirtelen kitörése (1939. november 30.) Finnország felé vonta a világ figyelmét. Mindenki segíteni akart a bajba jutott finneken. Gyűjtési akciók indultak be Magyarországon is, amiket főleg az egyházak — felekezetre való tekintet nélkül — , valamint a „Magyar anyák a finn gyermekekért" és a „Testvér a testvérért" elnevezésű mozgalmak bonyolítottak le. Ezeken kívül a Finn Vöröskereszt javára jótékonysági hangversenyeket, bálokat és előadásokat is rendeztek.

Szent-Györgyi Albert, a Kolozsvárról Szegedre menekített egyetem orvosprofesszora, 1937-ben kapott Nobel-díjának aranyérmét ajánlotta fel a finnek megsegítésére. **Onni Talas** budapesti finn nagykövet köszönőbeszédében akkor ezeket mondta: „Professzor Úr, az ön hírneve olyan nagy, hogy nincs szüksége olyan külső jelre, mint ez az érem, de az Ön ajándéka annyira nemes, hogy méltó az egész finn nemzet köszönetére."

Anyagi segítségen kívül katonai támogatást is kaptak a finnek több országból. 1940. január 10-én Budapesten megalakult a Finnországi Magyar Önkéntesek önálló zászlóalja. Tagjai körülményes úton, Franciaországon, Anglián, Norvégián és Svédországon keresztül utazva jutottak el végre a finnországi Lapuába. Ott angol, dán, svéd, norvég és Amerikában élő finn önkéntesekkel együtt katonai kiképzésen vettek részt, de a harcokban már nem, mert közben — 1940. március 12-én — békeszerződés jött létre a finnek és a szovjetek között. Lapuában a magyar önkéntesek — a lapuai hősi halottak emlékére — a templom falára emléktáblát helyeztek, ami ma is ott látható.

A békeszerződés aláírása után a magyar önkénteseket előbb Lappenrantába, majd onnan haza szállították. Lappenrantában parancsnokukat, az erdélyi származású **Kémeri Nagy Imre** főhadnagyot, **Gustaf Mannerheim** finn marsall századossá léptette elő. A zászlóalj összekötő tisztjét, a szintén erdélyi tűzér hadapród őrmester (később Dálnoki) **Miklós Józsefet** a finn hadsereg hadnagyává léptették elő. Mindkettőjüket a Finn Fehér Rózsa Lovagrend I. osztályú keresztjével, **Bartha János** református tábori lelkészt pedig ugyanazon lovagrend ezüstkeresztjével tüntette ki **Kyösti Kallio** finn köztársasági elnök.

A zászlóalj tolmácsai **Mikola Nándor** festőművész és **Jouko Karanko** lelkész voltak. Utóbbi, 1934-35-ben, Sopronban tanult ösztöndíjasként. Lappenrantában tolmácsuk- és lelkigondozójukként **Ilmari Soisalon-Soininen** lelkipásztor működött, aki olyan jól beszélt magyarul, hogy 1939-ben, Kolozsváron jártában, **Tamási Áron** neves írónk állítólag magyar teológusnak hitte.

Amikor **Erdeős László:** Finnország szabadságharca című, a finn téli háborúról szóló könyve 1942-ben megjelent, leközölték ott Mannerheim marsall üdvözlőlevelét is, amiben többek között ezeket írta: „Lelkemet felemeli az a tudat, hogy amidőn e sorokat írom, a finn és a magyar nép, mint két fegyvertárs, közös arcvonalon, együtt harcol a közös ellenség ellen."

Ez volt hát az egyik oka annak, hogy a háború kitörésével a finn-magyar kapcsolatok nem lankadtak el. De volt ennek más, békésebb jellegű oka is, amit a sokszor túlromantizált, fegyvertárs- és rokonságtudat mellett, az új helyzet teremtette lehetőségek szabtak meg.

A második bécsi döntés nyomán kettészakított Erdély északi részét visszacsatolták Magyarországhoz. A magyar egyetem visszaköltözhetett Szegedről Kolozsvárra, ugyanakkor az ottani román egyetemet a dél-erdélyi Nagyszebenbe vitték. Kolozsváron új kulturális intézmények jöttek létre, többek között a gróf **Teleki Pál** alapította Erdélyi Tudományos Intézet. Ott dolgozott a néprajzkutató **K. Kovács László** is, aki 1937-39-ben ösztöndíjasként tanult a Helsinki Egyetemen.

Finnországi tartozkodása alatt K. Kovács László bejárta Karjalát, megismerte a nép szokásait és kultúrértékeit. Szaktanulmányai mellett bekapcsolódott az egyetemi hallgatók szervezete, valamint az önkéntes véderő (suojeluskunta) tevékenységébe is. Egy alkalommal, a félmagyar **Paasonen Aladár** finn ezredes révén, egy igazi hadgyakorlatot is megszemlélhetett.

Mind Helsinkiben, mind Kolozsváron publikációk özöne jelenik meg, melyek az aktuális finn illetve erdélyi kérdéseket ismertetik. Az ekkoriban tartott rendezvények ünnepi beszédeiben is e problémák kerülnek előtérbe. Helyszűke miatt meg kell elégednünk azzal, hogy az események sokaságából csupán egy néhányat említsünk.

A Kolozsváron járt **Kulai Sándor** magyar sajtóattasé, számos írásban ismerteti az erdélyi helyzetet Helsinkiben, finn nyelven. Erről értekezik svéd nyelven a Terra című finn földrajzi szaklapban **Ilmari Huntich,** gazdasági földrajzos is, aki a háború előtti években már kétszer is ellátogatott volt Erdélybe. Ugyanabban a lapban, egy évvel később (1944-ben), **V. J. Mansikka** népköltészet-kutató a Duna romániai szakaszát ismerteti földrajzi, történelmi, halászati és egyéb gazdasági szempontból.

V. A. Heiskanen geológus-professzor a kolozsvári egyetemet ismerteti 1941-ben, a Suomalainen Suomi (Finn Finnország) című lapban. Egy évvel később, újabb erdélyi útja során Kolozsváron részt vesz a **Reményik Sándor** emlékünnepélyen, s **Makkai Sándor** püspök-író ott elhangzott terjedelmes beszédének kéziratát magával hozva Helsinkibe, a fent említett lap hasábjain finn fordításban adja közre, záradékul pedig Reményik Sándor Eredj, ha tudsz! című versét közli **Toivo Lyy** tolmácsolásában.

Makkai Sándor említett beszéde, eddigi tudomásom szerint, magyarul nem jelent meg annakidején. Fél évszázaddal elhangzása után — többször megismételt hazai kérésre — magam fordítottam azt vissza finnből magyarra. Furcsa véletlenként hathat, hogy Makkai költői szárnyalású ünnepi beszédét két geológus mentette meg az elfeledéstől: finn részről Heiskanen professzor, magyar részről pedig e sorok írója.

Mányoki Vilma akkor látogatott el Karjalába, amikor ott a finn lakosság Finnországba való áttelepítése folyt. Tapasztalatait a Turán című lapban közölte, „Karjala a finn Erdély" címen. Menekültek a népek itt is, ott is, ez adta az alapot a hasonlításhoz, amit később is nagy előszeretettel emlegettek, főleg azok, akik nem néztek komolyabban a dolgok mélyére. Karjalából ugyanis a finnek szinte teljes létszámukban elmenekültek, míg Dél-Erdélyben a helyben maradás volt a gyakoribb, amit talán éppen a fentebb említett Reményik-vers fejezett ki a leghatásosabban.

Kós Károly építészmérnök-író 1940-ben a kolozsvári Pásztortűz hasábjain a világhírű finn építésszel, Eliel Saarinen-nel való találkozását írja le. Közben érdekes visszapillantást közöl Finnország építészetéről, történelméről, svéd lakosságáról, és még sok egyébről.

Ugyanabban a lapban **Szentimrei Jenő** a finn népművészetet ismerteti, **Lakatos István** pedig a hetvenötéves Sibeliust köszönti hasonló című írásában, s megemlíti, hogy a finn zeneszerzőnek Bécsben többek között két magyar származású zenetanára is volt: **Goldmark Károly** és **Fuchs Róbert**. Sibelius egyes műveiben Liszt Ferenc hatása is felismerhető; egyik hegedűversenyét pedig az akkor világhírű magyar hegedűművésznek, **Vecsey Ferencnek** (1893—1935) dedikálta.

Koren Emil: „Az ébredés népe. Suomi és a finnek" című írása 1940-ben jelent meg Nagyváradon, a Királyhágó Melléki Református Egyházkerület gondozásában.

Ugyanebben az évben **Kulai Sándor** a Heimotyö című évkönyvben Erdély történetének a római hódítástól a bécsi döntésig terjedő időszakát vázolja finn nyelven; a Suomalainen Suomi lapban a kolozsvári egyetemet ismerteti, míg a Hakkapeliitta című katonai újságban a nemrégiben tett kolozsvári látogatásának benyomásait ecseteli, képekkel illusztrálva.

Szende Zoltán dr., kolozsvári középiskolai tanár és IBUSZ-tisztviselő sokat utazott; útiélményeit és tapasztalatait a Pásztortűz hasábjain közölte 1942-43-ban. Fennoskandia területéről két írását ismerjük. Egyikben a norvég parasztkultúra emlékeit ismerteti, főleg a fa- és gerendaépítkezés XII—XIV. századi remekeit, történelmi visszapillantást adva, képmellékletekkel illusztrálva. Másik írásában — mely Svédországról szól — sok szó esik Finnországról is. A történelmi előzményeket itt a szerzó a VIII. századig vezeti vissza, amikor a svéd vikingek megalapították Novgorod városát és ezzel megvetették a későbbi orosz állam alapjait.

Lírai hangok sem hiányoznak a kor írásaiból. **Bárd Oszkár** erdélyi orvos-költő „Kyösti Kallio" című verse jelenik meg a Pásztortűzben, a finn köztársasági elnök hirtelen halála alkalmából. **Takáts Gyula** verse, a „Késő tanács a hóhatártól" című, a lappokkal való rokonságra utal; **Larin Kyösti** „Tavaszhullámok" című versét a Turán közli, **Somkuti** /alias **Zolnai Gyula**/ fordításában.

Közben mindkét országban rokonsági napokat, ünnepélyeket rendeznek, s tömeges méretű látogatásokra is sor kerül, melyeken kitüntetéseket osztanak, tiszteletbeli tagságot adnak az arra érdemesülteknek.

1942 októberében magyar napokat rendeztek Helsinkiben, ahova **Béldy Alajos** altábornagy vezetésével egy levente csoportot is meghívtak. A Helsinki Nemzeti Színházban a leventék nagysikerű előadás keretében mutatták be a „Bíró Máté" című székely népballada színpadi változatát. Az erdélyi származású **Nagy Töhötöm** jezsuita páter a magyar népművészetről tartott szemléltető képekkel tarkított előadást, ugyanakkor piackutatást is végzett a részben általa megszervezett „Kalot népfőiskolák"-ban

termelt zöldségek és egyéb termékek részére. (Az erdélyiek között mindig akadtak sokoldalú tehetségek, akiket, úgy látszik, a sok évszázados viszontagságos élet nevelt ilyenné.)

Helsinkiben 1942-ben kiadnak egy magyar könyvet, „Unkarin kirja" címen, **Väinö Musikka** és **Kulai Sándor** szerkesztésében. Az egyes fejezeteket jeles szakemberek írják. Kulai Sándor Észak-Erdély leírását adja; **Aarne Laitakari** finn geológus Magyarország és Észak-Erdély földtani felépítését és ásványi kincseit ismerteti; **Ybl Ervin** a magyar képzőművészetet mutatja be; **Miklós József** a nagybányai festőiskolát, **Bierbauer Virgil** pedig az erdélyi templomokat ismerteti. Egyéb publikációkban is sokat foglalkoznak az erdélyi építészettel, főleg a templomokkal.

Weöres Gyula, a helsinki egyetem magyar lektora több írásában foglalkozik Erdély irodalmával, az elbeszélő népköltészettől a modern magyar líráig. Utódja, **Fazekas Jenő** a magyar művelődéstörténetről nyújt áttekinthető képet a finn olvasóknak.

1943-ban sok finn utazik Magyarországra, s közülük többen Kolozsvárra is ellátogatnak. Januárban **Edwin Linkomies**, a finn parlament alelnöke tart előadást az egyetemen „Finland im Kriege" címmel. Áprilisban egy nyolctagú újságíró csoport látogat el Kolozsvárra, az akkori legfontosabb finn lapok főszerkesztői, hogy résztvegyenek a Magyar Diákszövetség által rendezett „Finn napok" megnyitó ünnepélyén, májusban pedig egy főleg egyetemi tanárokból álló, a legkülönbözőbb szakokat képviselő tíztagú finn kulturális küldöttség utazik Kolozsvárra.

***

Ezzel a hetedik, utolsó résszel a finn-erdélyi kultúrkapcsolatokról szóló sorozat végéhez értem, de távolról sem merítettem ki annak minden vonatkozását, eseményét, de nem is ez volt a célom. Nyomtatás alatt levő könyvemben sokkal bővebben lesz szó mindezekről, és még sokmindegyébről is.

Itt csak némi ízelítőt kívántam adni Erdély északi kapcsolatainak közel négyszáz évéből. Szerény emlékeztetésként a múltra, a mi múltunkra, ami lehet bár parányi, de része volt ez is népünk ezerszáz éves európai történetének.

(Vége)

Hibaigazítás: A júniusi szám 9. oldalán sajnálatos hibák és kihagyások csúsztak be a szerkesztés során. — Járosi Andor *ismerteti* Oravata Parasztpróféta című regényének Podmaniczky Pál általi fordítását az Erdélyi Helikonban. Folytatásokban máshol jelent meg ez a regény. — Szász Vilmos Bukarestben húnyt el, „de Brassóban helyezték őt örök nyugalomra". — A finn írónő teljes neve: Maila Talvio. (A szerző megjegyzései)

A Kalevala útja Magyarországon

A magyarság Kalevala iránti érdeklődése már régi keletű, a múlt század első felébe nyúlik vissza. A magyarországi finnugor tudomány nagy alakja, Reguly Antal, a világon is az elsők között ismerte fel a finn Kalevala és a finnugor népköltészet szépirodalmi jelentőségét. Úgy tudjuk, hogy ő már az eposz első változatának (Vanha Kalevala) a lefordítására kísérletet tett, s ez a legelső Kalevala-fordításrészlet Magyarországon.

Fordításrészleteket a végleges formáját 1849-ben elnyert Kalevala alapján Hunfalvy (1853), Fábián (1861-62) és Szirnyei (1887) is készített. Az első teljes fordítás viszont Barna Ferdinánd nevéhez fűződik (1871), de ez különösebb sikert nem aratott — bár fordítását ma sokkal értékesebbnek tartjuk, mint azt a saját korában tették. Kétségtelen viszont, hogy nem tudta kellőképpen visszaadni az eredeti alkotás költői szépségeit.

Az első valóban nagyszerű fordítást a magyar népköltészet, népnyelv és népzene kitűnő ismerője, Vikár Béla készítette 1909-ben. A korabeli kritika igen elismerően nyilatkozik róla: „szépsége versenyez az eredetivel... soha sem válik mesterkéltté... egy gazdag, kivételesen hajlékony nyelv" jellemzi a fordítást, illetve „sikerült tolmácsolni a Kalevala eredeti hangulatát, tónusát és zengését" stb. Vikár mindent elkövet, hogy a finnre oly jellemző alliterációt, a szókezdő hangok azonosságát elérje. Ez a kísérlete csak részben sikerült. A finn szövegnek a magas szintű alliteráció-burjánzását már nem volt képes átplántálni a magyar nyelvre. Talán ezért is folyamodott a magyar sorvégi rímelés kiaknázására, hogy zeneileg is pótolja az említett hiányosságot.

Mostan kedvem ker**ekedik**,
Elmém azon töpr**enkedik**,
Hogy ím dalra **kéne kelni**,
Ideje volna **énekelni**,
Nemcsak nótáit dúdol**ni**,
Fajok énekeit fúj**ni** stb.

Bírálták még azért is, hogy a finn trochaikus formák helyett a magyar kétütemű ősi nyolcasokat használja. Ez azonban nem komoly kifogás. Az egyébként tudatos fordítási elveiből származó hiányosságok mitsem vonnak le Vikár óriási érdeméből, hogy a széles olvasóközönséggel nemcsak megismertette, hanem meg is szerettette a

Kalevalát, s nyilván abban is része van, hogy valóságos Kalevala-kultusz van Magyarországon. Teljes átéléssel készített költői tolmácsolás az övé, amely még ma is élvezhető, mert tartalmilag is és nyelvileg is finoman, hajlékonyan igyekszik követni az eredetit, nagy gondot fordítva a folklór-motívumok, a zeneiség stb. átültetésére is.

A Kalevala iránti érdeklődés Vikárral korántsem zárult le. Ismeretes talán Finnországban is, hogy újabban több fordító is nagy figyelmet szentelt az eposznak. Az erdélyi Nagy Kálmán 1972-ben a teljes művet lefordította. Ez a fordítás lehetőséget adott arra, hogy általa a mai modern ember új, megváltozott vagy átalakulóban levő gondolat- és élményvilágához, nyelvi és esztétikai igényeihez igazítsa a Kalevalát. Ez a vállalkozás is mind tartalmi, mind formai szempontból sikerrel zárult. De Vikár nyelvénél nem lett sem gazdagabb, sem költőibb.

Az 1980-as években a Finnországban élő Rácz István vállalkozott egy újabb fordításra. Rácz István remek fordító, aki párját ritkító tehetségét a Hét testvér és a (nem teljes) Kanteletar lefordításával is bizonyította.

A fordító talán legnagyobb érdeme, hogy sikerült visszaadnia a Kalevala egész szellemét, hangulatát, az alliterációk is természetesen és költőien szólnak magyarul. Nyelvileg talán a leginkább neki sikerült megközelítenie a Kalevala nyelvét. Fordítása hű az eredetihez, mégis friss és mai. Sohasem érezzük, hogy az általa fordított Kalevala fordítás lenne, elejétől végéig szinte magyarul született műnek képzeljük.

Készült azonban egy ötödik teljes fordítás is. Ez a hosszú éveken át Finnországban is élt Szente Imre munkája. Ő írja saját fordításáról: "Látszólag prózába írtam át a Kalevalát, csak a Lönnrot megállapította szakaszokat hagyva meg, minden szakasz után új bekezdéssel. E szakaszok értelmi, s nem verstani egységeket alkotnak. Célom az volt ezzel az eljárással, hogy a prózai epika műfajainak, a mesének és a regének tulajdonságait emeljem ki a Kalevalában, legalább így külsőleg lerázva a vers béklyóit".

A Kalevalának ez a változata is figyelmet érdemel. Az előző négy fordítás mellett újat tud adni nyelvi frissességben, gyakran hangulatban is, sőt a verselés tekintetében is. Úgy tűnik, ez a Kalevala-fordítás olvasmányos is, minden nyelvjárásiassága mellett is könnyű és élvezetes olvasmány.

A finn Kalevala azonban nemcsak a fordítókat vonzotta. A magyar költők műveiben is felfedezhető a hatása, s itt elsősorban József Attila, Juhász Ferenc, Képes Géza nevét említhetnénk. Sőt, amint arra Tanító Béla a Kodály és a Kalevala című cikkében rámutatott (Utunk Pohjolába. Kalevala kutatások Magyarországon. Békéscsaba 1985.), Kodályra is hatással volt.*

A magyarok már az iskolában (általános iskolában, a szakiskolákban és a gimnáziumban) megismerkednek a finnek nemzeti eposzával.

Szente Imre, a Kalevala legújabb magyar fordításának Stockholmban élő szerzője. (Molnár-Veress Pál felvétele)

1969-ben nagy sikerrel mutatta be a Thália Színház a mű színpadi változatát, amelyet később a Helsinki Városi Színház is bemutatott.

A Kalevalát minden magyar ember szívesen olvassa és nagyra becsüli, teljes joggal. A Kalevala ma is él és hat a magyar olvasókra a kitűnő fordítók és Kodály érdeméből, de az igazi tisztelet a finn nép alkotó erejét és Lönnrot nagyszerű munkáját illeti.

Nyirkos István

---

* A cikkben a szerző utal Ilmari Krohn és a világhírű zeneszerző, Kodály Zoltán kölcsönös kapcsolataira, Kodály érdeklődésére a finn népzene és a Kalevala tipikus versszerkezete és annak dallamvilága iránt. Kodály a Finn Irodalmi Társaság népdalgyűjteményének rendszerezési módszerét addig a legjobbnak tartotta. (A többkötetes népdalgyűjtemény Ilari Krohn, a tamperei Alexander cárról elnevezett népiskola egykori zenetanára, a Helsinki Egyetem zenetudományi tanszékének későbbi professzora rendszerezési elvei alapján került közlésre (Tanító Béla kiegészítése). Az említett cikk megpróbál választ adni arra a kérdésre is, hogy Kodály miért éppen az 1940-es években zenésíti meg a Kalevala egyes szakaszait. Ugyancsak utal arra, hogy a Bicinia Hungarica kétszólamú énekgyűjtemény is tartalmaz Kalevala-feldolgozásokat. A gyűjtemény második és negyedik füzetében eredeti Kalevala-idézetek zenei feldolgozása található. A Kodály által összeállított népiskolai énektankönyv (1943) első kötete ugyancsak tartalmaz Kalevala-részletet dallamával együtt.

Hetvenöt éve, 1921 júliusában alakult meg a magyar evangélikus egyházból területileg kiszakított erdélyi evangélikusok önálló egyházi szervezete, hivatalos nevén a Romániai Zsinatpresbiteri Evangélikus Egyházkerület. Az évfordulóról ünnepélyes keretek között emlékeztek meg az esemény — a megalakulást kimondó zsinat — színhelyén, a kolozsvári evangélikus templomban, a protestáns testvéregyházak, az erdélyi magyar katolikusok és román görögkatolikusok, a magyarországi és más önálló evangélikus egyházak és szervezetek, valamint a Lutheránus Világszövetség képviselőinek részvételével. A svéd evangélikusokat a svéd egyház keretében működő Gusztáv Adolf Szövetség, személyesen Magdalene Hartig asszony, a norvég egyházi missziót Terray László, a norvég evangélikusokat négy norvég lelkész képviselte.

Hangsúlyos protestáns hozzájárulás a pannonhalmi kolostori iskola alapításával kezdődött ezeréves magyar iskolatörténet jubileumi ünnepségeihez az a június hó végén nyílt kiállítás, amelyet a debreceni Református Kollégium és a Déri Múzeum rendezett *Oktatás és nevelés Debrecenben a felvilágosodástól 1848-ig* címmel. Bár térben és időben csupán egy keskeny pászmát mutat be a protestáns iskolatörténetből, olyan helyet és időszakot választott, amely kétségtelenül a legjobban reprezentálja a magyar protestáns oktatás mindenkori nemzeti elkötelezettségét, az európai szellemi és társadalmi haladás iránti nyitottságát.

Idei februári számunkban hírt adtunk a *Credo* című új evangélikus folyóirat megjelenéséről és arról, hogy a tavalyi első számot karácsony táján mutatták be a budapesti Huszár Gál könyvesboltban. Most jelezzük, hogy kora nyáron megjelent a folyóirat idei első — összevont — száma, amelynek közleményei három nagy témakörbe csoportosulnak: a hittudomány és gyakorlati hitélet, a magyar nemzeti múlt és jelen, valamint a művelődés témakörébe. Kiemelten említjük a szám tartalmából Anders Nygren egykori svéd püspök 1947-ben, a Lutheránus Világszövetség megalakulásakor mondott beszédét, amelyet *„Vissza Lutherhez" helyett „Előre Lutherhez"* címmel közöl a folyóirat, s amelynek az evangélikus egyház lelki megújulását, társadalmi aktivizálódását sürgető üzenete közel ötven év alatt semmit sem veszített időszerűségéből.

Jóval több, mint nyári szabadtéri színpadi játék, majdnem vallásos szertartás is a *Svärdet och människovärdet* (*Kard mértéke, ember értéke* — így lehetne magyarra fordítani a címet, nem annyira szó szerinti, mint inkább tartalmi és stílusbeli hűségre törekedve), amellyel a nyugat-svédországi Bohuslän és Norvégia több helységében turnézott ez elmúlt hónapokban egy hivatásos és amatőr színészekből álló társulat. A több társszerző által összeállított játék, amelyet végül Kent Andersson, a főszerepet játszó színész öntött végső formába, arról szól, hogyan és

KERESZTÉNY

miért vették fel a kereszténységet Bohuslän ezer évvel ezelőtti lakói, a később norvéggá vált gót törzsek, milyen erkölcsi többletet találtak benne saját ősi hitükhöz képest.

Az 1902-ben épült szegedi zsinagógát Európa egyik legszebb zsidó imaházának tartják, ezért a helyi — kis lélekszámú — hitközség tagjain kívül évente kb. huszonötezer látogató fordul meg benne. Az épület azonban felújításra szorul, egyes részeit le kellett zárni, karzatai, amelyeket százéves fagerendák tartanak, mára életveszélyesekké váltak. A felújításra a hitközségnek nincs elegendő pénze, a zsinagóga megmentésére alakult kuratóriumnak viszont termékeny gondolata támadt: hangversenysorozatot hirdetett meg magyar származású világhírű külföldi művészek felléptével, és a bevételt az említett célra fordítja. A nagyszabású rendezvénysorozat júniusban kezdődött a Londonban élő Pauk György hegedűművész koncertjével.

Két olyan régi színpadi művet újítottak fel Magyarországon a millecentenáriumi ünnepségekre, amelyek első királyunkról, népünket az európai keresztény népek családjába vezető Istvánról szólnak. Sík Sándor 1933-ban írt és annak idején a budapesti Nemzeti Színházban bemutatott, de máshol azóta sem játszott történelmi drámáját, az *István király*-t, az Evangélium Színház társulata vitte színre a Duna Palotában, Udvaros Béla rendezésében, a Protestáns Közművelődési Egyesület támogatásával. Kókai Rezső 1938-ban írt operaoratóriumának szintén *István király* a címe, 1941-ben mutatta be és 1945-ig játszotta az Operaház, utána hosszú évtizedekre levették a műsorról. A felújítás érdeme a Szent István Király Zenei Alapítványé, amely az idén augusztusban első ízben szervezi meg a tihanyi szabadtéri ünnepi játékokat az apátsági templom kitűnő akusztikájú előterében. Az előadásban az alapítvány kórusa és zenekara, valamint néhány iskolai énekkar mellett részt vesznek a budapesti Magyar Állami Operaház művészei is.

És még egy István-dráma felújítása. A kassai Thália Színház művészei, a kisebbségi művészeti intézményt megalapító Beke Sándor rendezésében, Ratkó József *Segítsd a királyt* című drámáját vitték színre, amely első királyunk uralkodásának utolsó, válságos éveiről, az Imre herceg halálát követő időszakról szól. A drámát, amelyet utoljára több mint egy évtizeddel ezelőtt játszottak Magyarországon, a kassai társulat négy estén át a gyulai vár-

MŰVELŐDÉS

színházban is bemutatta. — Bár rovatunk nem közöl politikai híreket és nem kommentál a művelődés köréhez nem tartozó eseményeket, itt mégsem hallgathatjuk el, hogy rövid idővel az említett bemutató után a szlovák hatóságok megszüntették a Thália Színházat mint önálló intézményt. Úgy látszik, a mai Szlovákia hivatalosságai a kulturális autonómiának még egy ilyen szerény formáját sem tudják elviselni.

Svédország legrégibb működő orgonája a Vetlanda közelében levő Lannaskede templomában található — tudtuk meg a *Svenska kyrkans tidning* ez év augusztus 1.-i számából. A mai hangszereknél egy félhanggal magasabbra hangolt orgona 1775-től van a lannaskedei gyülekezet tulajdonában, ekkor vásárolták meg a Norra Sandsjö-i gyülekezettől; ottani történetéből annyi ismeretes, hogy 1730-ban renoválta Lars Sahlberg egykori jeles orgonaépítő, de hogy mikor és honnan került oda, azt homály fedi. Samtel Nygren jelenlegi kántor szerint az 1600-as években készülhetett „valahol Európában", s valószínűleg a harmincéves háború során jutott hadizsákmányként Svédországba.

A katolikus egyház figyelemreméltó erkölcsi erőfeszítést tesz annak érdekében, hogy „feldolgozza" a maga számára a reformációt, s a mozgalom egykori kárhoztatását, üldözését, a reformáció nyomán keletkezett egyházaktól való ellenséges, majd csak barátságtalan távolságtartást békés ökumenikus együttműködésben oldja fel. Ennek a jegyében állt Miloslav Vlk bíborosnak, Prága érsekének, a katolikus egyház legmagasabb rangú csehországi képviselőjének az a gesztusa, hogy részt vett Ján Hus (1369—1415), magyarosan Husz János szülőfalujában, Husinecben azon az ünnepségen, amelyet a jeles cseh reformátor — az egész Európát átfogó mozgalom egyik kezdeményezője — vértanúhalálának emlékére rendeztek ez év júliusában. Hust, mint ismeretes, a konstanzi zsinat ítélte máglyahalálra „eretnekségért", elsősorban azért a tanításáért, hogy a keresztény vallás egyedüli forrása a Szentírás, és az eljárást leghevesebben Prága *akkori* érseke szorgalmazta.

Jean Calvin (1509—1564), akit mi inkább Kálvin János néven ismerünk, nemcsak egyike a tizenhatodik századi hitújítóknak, nemcsak a református egyház alapítója, hanem az egész európai gondolkodásra ható vallásfilozófus is. Ezt az utókor egyértelműen elismeri, pályafutását és cselekedeteit azonban már korántsem egyértelműen ítéli meg: Genfben létrehozott „teokratikus köztársaságát" és annak bíráskodását például sokan az inkvizícióval állítják párhuzamba, és Miguel Serveto (1511—1553), magyarosan Szervét Mihály orvos és teológus máglyára küldését a protestáns egyháztörténet mai napig legnagyobb szégyenének tekintik. Alister E. McGrath angol teológus *Kálvin* című, magyar fordításban az idén, 1996-ban Budapesten megjelent könyve apologetikus, a reformátor vitatható cselekedeteire magyarázatot kereső és felmentést adó életrajz, amelynek nem az az érdeme, hogy „megvédi" Kálvint, hanem az, hogy hiteles képet nyújt a magatartását és tetteit meghatározó korabeli társadalmi-politikai és vallási viszonyokról, valamint emberi habitusáról.

A svéd egyházi és világi sajtó folyamatosan közöl cikkeket, tanulmányokat, németországi riportokat a nemzetközi Luther-emlékév — Martin Luther halálának 450. évfordulója — alkalmából. Egyik ilyen, rovatunk érdeklődési körébe vágó közlemény Henrik Tobin kétrészes tanulmánya a göteborgi *Kyrka och folk* (Egyház és nép) című hetilapban, a *Kyrkliga förbundet för evangelisk-luthersk tro* (Egyházi szövetség az evangélikus-lutheránus hitért) orgánumában. A több mint hetven éve megjelenő lap ez évi 28-29. és 30-31. nyári összevont számaiban Luthernek a művészetekhez, különösen a zenéhez való viszonyát elemzi Henrik Tobin, kimutatva, hogy a nagy német reformátor az éneklésben, de a hangszeres zenében is „ártatlan örömöt" látott, s azt minden formájában Isten ajándékának tekintette. Ebben a vonatkozásban sokkal nagyvonalúbb és — nyugodtan mondhatjuk — modernebb volt reformátor utódainál, a svájci Ulrich Zwinglinél (1484—1531) s az ugyancsak svájci Kálvinnál, akik a templomból az orgonát, sőt a katolikus szertartások hangulatát idéző gregorián zenét is kitiltották.

A magyarországi Dobogókőn tartotta idei kongresszusát a Nemzetközi Pax Romana Mozgalom, a katolikus értelmiség világszervezete, *Keresztény felelősség egy széttöredezett világban* címmel. A résztvevők által igen sikeresnek tartott kongresszus záróközleménye szerint „a katolikus értelmiség feladata a társadalmi szakadékok kialakulásának megakadályozása", ami valóban időszerű, valóban fontos, valóban keresztényi cél. Reméljük, a kongresszuson szóba került az is, hogy a nemes célt a katolikus értelmiség miképpen próbálja meg legalább részlegesen elérni — ez ugyanis nehezebb dolog a cél kitűzésénél, a feladat kiosztásánál.

A *corpus* latin szó jelentése *test*, a művészettörténetben azonban ha nem is mást, de sajátosabbat és sajátosságában többet jelent: a kereszten függő, megfeszített Jézus ábrázolását. A szó ebben az értelemben annyira közismert, hogy a magyar nyelvben akár kölcsönszónak is tekinthető, és újabban már így írják: *korpusz*. Így

használja a szót a magyar sajtó is, amikor megemlékezik arról az idén júliusban nyílt kiállításról, amelyen a Kárpát-medence közel másfélszáz képzőművésze mutatja be a korpusz műfajába tartozó alkotásait — összesen százhatvankét művet, melyekről az eszmének a test fölött aratott diadala, a megváltó szenvedés fensége sugárzik. A magyar lapok nagy része a millecentenárium egyik legjelentősebb rendezvényének tartja a Kaposvárott nyílt, szeptembertől Budapesten látható kiállítást.

Bartha István svedalai testvérünket, akit tavalyi áprilisi számunkban mint jeles korrózióvédelmi szakembert és ökológust mutatott be egy vele készült interjú, új oldaláról ismerhettük meg, amikor kézhez kaptuk az általa összeállított és részben írt, 1995-ben megjelent, *I den Klåges fotaspår* című, *Naturläkaren från Sjödiken* felcímű, *M. L. Sederholm* (1875—1930) alcímű könyvet. Svédül jól tudók számára is rejtély lehet, mit jelent a könyv címe, hiszen a skånei nyelvjárást kell ismerni ahhoz, hogy megértsük: Bartha István és szerzőtársai *A Bölcs nyomában* vezetik az olvasót, amikor érdekesen, színesen, valóságos kultúrtörténeti nyomozómunka eredményeként mutatják be könyvükben a dél-svédországi Sjödikenben élt és működött, több mint fél évszázada elhunyt, legendás emlékezetű Magnus L. Sederholm természetgyógyászt.

Őszinte örömmel adunk hírt két további svédországi magyar kulturális értékmentésről. Vigh Anna Éva testvérünk 1991-ben Stockholmban elhúnyt édesapja, Vigh Károly hagyatékából szedte össze és juttatta el Budapestre, az Országos Széchenyi Könyvtárba, a Marosvásárhely és környéke helyneveire vonatkozó feljegyzéseket. Egy lelkes fiatal kutató és egy igényes kiadó jóvoltából a feljegyzésekből nemsokára könyv lesz, amelyről megjelenésekor külön megemlékezünk. Gyulai Ferenc gävlei testvérünk szintén édesapja, Gyulai Zoltán 1968-ban elhunyt fizikus hagyatékából emelte ki az ötvenes években keletkezett, kéziratban maradt, *Mit adott nekünk Ady* című tanulmányt, amelyet szövegszerkesztőn formába öntve, sokszorosítva, bekötve mintegy tucatnyi példányban szétosztott baráti körben, majd tanácsunkra megküldte néhány jelentősebb magyar művelődési intézménynek is, például a nagyváradi Ady-múzeumnak és a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumnak.

Szeretettel kérünk mindnyájatokat, kövessétek említett testvéreink példáját. Ne dobjatok el kéziratokat, leveleket, naplókat, feljegyzéseket, könyveket stb. néhai családtagjaitok hagyatékából! Ha ti magatok nem tudtok mit kezdeni velük, juttassátok el szerkesztőségünknek; igyekszünk gondoskodni róla, hogy ne vesszenek el végérvényesen a művelődéstörténet, az utókor számára.

V.Z.

Gál Éva Emese

Fohász

Maradj örök értékünk, drága Isten,

Kétségeinkből támadj újra fel,

hevítsd lelkünk a megfeszített hitben,

mert jaj! a testnek egyre hűlni kell,

mert tenmagad sem válthatod fehérre,

ha hontalanná válik itt e szó,

fohászunk mindhiába tör az égre,

alatta fájdalmunk mindenható.

Jönnek, tűnnek korok és forradalmak,

ember kiált, elvérzik, avagy hallgat,

sorsa vétkes, míg bölcsője hamis;

Te mindenütt vagy, most sem lehetsz máshol,

hát mentsd e tájat, mentsd a pusztulástól,

és ments meg vele, ments meg minket is!

Bodor Anikó grafikusnak, az Ökumenikus Önképzőkör idei tángagárdei tábora vendégének Kecsetkisfaludi táj című munkája

40 ÉVE

Az 1956-os forradalom 40-ik évfordulójának évében Svédországba menekült „ötvenhatosok" osztják meg személyes élményeiket olvasóinkkal.

CSAK MÍG HELYREÁLL A REND

A Sopronba bevonuló szovjet katonák elfoglalták kollégiumunkat: 14 — 18 éves gimnazisták, leendő tanítónők, óvónők és közgazdászok otthonát. A diákok többsége még időben hazajutott szüleihez, de mi, akik messzebb laktunk, a megromlott közlekedés miatt ottragadtunk. Az ügyeletes tanárnő felszólított bennünket, hogy csomagoljuk össze a legfontosabbakat, mert hamarosan el kell hagynunk az épületet. Húsz lány, ugyanannyi bőrönddel, magunk után húzva egy kis szekeret néhány napra való élelemmel, elindultunk a bizonytalanságba.

Mentünk, — nem katonás rendben, mint ahogy szoktunk még moziba is, felsorakozva és „egy, kettő, bal, jobb" vezénylésre, időnként énekelve — hanem nehéz léptekkel. Nem láttuk meg a féltve őrzött műemlékeket, nem gyönyörködtünk az Erzsébetkert és a környék szépségében.

Az igazgatónő, akit szabadnapján a kivételes körülmények mellénk szólítottak, úgy határozott, hogy nyugati irányba folytatjuk utunkat, Bánfalván keresztül Ágfalvára, ahol idős szülei laktak. Kis házukban csak szorosan bőröndjeinken ülve fértünk el. Miközben pihentünk és azon gondolkozunk, mit tegyünk, láttuk, hogy tömegesen vonulnak el az emberek az ablak előtt. Az út a magyar-osztrák határhoz vezetett. A menekülők között felismertük biológia-tanárunkat, kerékpáron igyekezett ő is Ausztria felé. Ez a találkozás azt eredményezte, hogy vezetőink elkísértek a határig abban a reményben, hogy odaát kapunk pár napra menedéket, míg helyreáll a rend. Akkor majd eljönnek hazavinni bennünket. A határon állva leírhatatlan érzés vett uralmába, — tizenkét óra lévén megszólalt a szomszédos Bremmberg-bányai templom harangja. Sírtam, pedig nem is sejtettem, milyen sorsdöntő perceket töltöttünk ott. A sorompó ágaskodott, nem akadályozta az embereket, zavartalanul sétáltak át akkor még; később életveszéllyel járt a határt megközelíteni.

Amikor a sorompóhoz értünk, nem mulasztotta el a határőr, hogy véleményét megmondja. Soha nem felejtem el a vádló, megvető tekintetét, amikor hozzánk szólt. „Igen — itt jönnek a diákok, mindig ők lázítanak, ők okozták a zavaros helyzetet és most itthagynak bennünket a sz...ban." Nagyokat nyeltem, nem fogtam fel mit beszél az az ember, hiszen erről szó sem volt, eszünkbe sem jutott itthagyni hazánkat. Két-három nap múlva újra itt leszünk. Nem így történt. Negyven év telt el azóta.

A határon túl kedves emberek ölelgettek, csokoládéval kedveskedtek, legfiatalabb társunkat mindjárt örökbe is fogadták volna. Kaszárnyában kaptunk szállást, szalmán aludtunk, több mint százan egy teremben. Ide jöttek a különböző országok menekültügyi küldöttei.

Csalogattak bennünket Ausztráliába, ahol nőhiány volt, mehettünk volna Svájcba, szinte ahova akartunk. De mi együtt maradtunk és követtük tanárunkat, aki Svédországot tartotta a legjobbnak, mert speciális iskolát helyeztek kilátásba részünkre.Meg is alakult a göteborgi magyar gimnázium, rajtunk kívül mások is idetaláltak. Itt talált ránk és terelt össze Szigethy Sándor.

Az ötvenhatos események gyerekként kényszerítettek messze hazánktól, s bár a svédek jók voltak hozzánk, a honvágyat nehéz volt csillapítani.

Más-más okokból emigráltunk. A magam részéről csak az áramlatot követtem, sem kalandvágy, sem politikai felfogás nem befolyásolt. Szerencsésen választottunk új hazát, ahol lehetőségünk nyílt a tanulásra, s mindenki munkát kaphatott.

Mint 16 éves nem volt megformált identitásom, amit most negyven év elteltével sem tudok megfogalmazni. Gyökereim itthon nem hatoltak mélyre, otthon pedig meglazultak.

Kovács Irma

KEZDŐKÉNT SKANDINÁVIÁBAN

(Folytatás az előző lapszámból)

A maribói táborban 14 nap kötelező karantén volt, azaz csak különleges esetekben volt szabad elhagyni a területet. Az „emigráns-lét" összes szeletével ott találkozni lehetett. A tábor parancsnoka egy dán lelkész volt, én a tolmács szerepét kaptam. S ez bizony nem volt egyszerű feladat. Különösen nem, ha például e pongráctelepi srác torkaszakadtából üvöltött rám, hogy „dobják ki a ... dánok a ... szendvicseiket és adjanak bablevest nekünk!" — és ezt a kíváncsian és türelmetlenül kérdező táborparancsnoknak azonnal fordítanom kellett... Megismertem állítólagos „házaspárokat" és teljesen megzavarodott kiskorúakat, magukat azonnal feltalálókat és hazulról eljövetelüket nap mint nap megbánókat, tisztességes becsületeseket és a maribói utcai automatákat az első héten feltörőket... Volt ott „előkelő" mérnökházaspár, mely minden mozdulatával éreztette a „másságát", és a „mamika", aki bele nem fáradt a fiatalkorúak istápolásába. Voltak viharos tömeggyűlések, amelyeken hevesvérűek keményen

(Folytatás a 17. oldalon)

Gémes István

KITEKINTŐ

Szabad a vásár*

A lelki, s ezen belül a vallásos kérdések mindig is foglalkoztatták az embert, így korunk emberét is. A jelenség nem új, csupán a hozzá való viszonyulásban állt be manapság fordulat; míg régebben a hagyományos válaszokat elfogadó ember volt a gyakoribb, s a kérdéseire választ nem találó, mindig kereső-kutató embert tekintették „csudabogár"-számba menőnek, ma ez utóbbi lett a természetes: — hitét kénye-kedve szerint különböző vallásokból és filozófiákból tallózza össze.

Notto Thelle oslói theológiai professzor szerint itt egy olyan új áramlattal, illetve gondolatisággal állunk szembe, melynek épp rendszertelenségénél fogva nincsenek szabályai.

Régebben az ember az Igazság után kutatott, s hitte, hogy ennek ismerete megnyugvást hoz. Az újfajta vallásosságban az igazság keresése másodlagos kérdéssé vált; — korunk embere személyes igényeihez és egyéni helyzetéhez „passzoló" tanokat válogat össze, s ezek révén reméli megvalósítani belső harmóniáját, mely végül is nem más, mint önmegelégedés. Az ilyen útkereső már-már viszolyog minden megtalált igazságtól, minden szilárd meggyőződéstől és hagyományos hittől, hiszen identitását maga a keresés határozza meg.

Tartalmilag az új vallásosság meglehetősen eltér a hagyományos keresztény gondolkodásmódtól.

— A megszemélyesített Istenben való hit sokaknak gondot jelent. Ehelyett úgy fogják fel Istent, mint személytelen életerőt — állítja Thelle professzor.

De az emberről alkotott kép is alaposan különbözik attól, melyet a klasszikus keresztény szemlélet hirdet. A „bűnös ember" gondolata idegenül hat az önmegvalósítást kereső számára, mert úgy érzi, hogy benne megvan minden olyan erő és képesség, mellyel saját sorsát kezébe veheti és irányíthatja. Nincs szüksége a „bűnös embert" nyomorúságából kiemelő „megváltóra", sem „kegyelemre", sem semmiféle külső beavatkozásra, mely sértené önmagába vetett hitét.

Az új tanok szerint minden — ember, Isten, maga a Teremtés is — egyazon kozmikus erőforrásból származik, mely rejtve van ugyan, de bizonyos módszerekkel mindenki számára hozzáférhetővé válik.

A „beavatottak" a módszerek egész spektrumát kidolgozták már arra, hogyan lehetne feltárni, szabaddá tenni az emberben rejlő testi és szellemi potenciált, s „tudományukkal" egyre gyakrabban indítanak hajtóvadászatot az eltévedt lelkek, az önmagukat megvalósítani szándékozók után. E vadászat nyomában azonnal felvirágzott egy jövedelmező új üzletág is, melynek beszédes megnyilvánulása a frissen meghonosodott „Peace in mind"-vásár. Helyszíne a Stockholm melletti sollentunai vásárcsarnok, ahol az új vallásosság szóvivői évről évre felállítják standjaikat, s szellemi portékáikat kínálják. A kínálat a természeti népek hiedelmeitől a buddhizmusig mindenféle vallást és hagyományt magába foglal, s fellelhető ott a Rosen-terápia, a pogányhit felújított változata ugyanúgy, mint a kvantumfizika és a kézrátételes gyógyítás is. Az új vallási irányzatokba ugyanis belefér minden: a következetes gondolkodásmódtól a kétes gyógymódokig bármi. A zajos vásár mindenesetre alaposan megviseli a pénztárcákat.

Annak elbírálására, hogy mekkora méreteket ölt ez az újkeletű vallásos útkeresés, még nem született megfelelő, statisztikailag is helytálló mérési módszer. A szakemberek is csak hozzávetőleg képesek behatárolni azokat a társadalmi kategóriákat, amelyek tagjai előbb „útkeresőkké", majd a „helyes útra" térítő új irányzatok könnyű prédáivá válnak. Egyesek a felnőtt gyerekeik „kirepülése" után válságos helyzetbe jutott nőket említik, mint a legexponáltabbakat, mások viszont a különböző (mostanában divatos) szerepjátékokban felhasznált és nem utolsósorban az Internet adta lehetőségek által terjedő új-pogány hitnek a fiatal férfiakra gyakorolt hatására hívják fel a figyelmet.

Ha szigorúan próbálnánk körülhatárolni az útkeresők kategóriáját, akkor elsősorban a — magukat útkeresőknek is megnevező — New Age elnevezésű irányzat követőit sorolhatnánk ide. Eme új tan követői hisznek mind a személytelen Isten létezésében, mind a kozmikus energia mindenhatóságában, mind pedig az ember azon mágikus erejében, mely képessé teszi őt a rajta kívül álló események befolyásolására. A New Age sajátos történelmi szemlélete azt hirdeti, hogy a Halak kétezer éves időszakát (a kereszténységét) rövid időn belül felváltja majd a Vízöntő új történelmi időszaka.

Az eltévelyedett útkeresőknek csak egy kisebb csoportja az, mely kételyeire a New Age tanaiban véli megtalálni a „testére szabott" választ. Sokan megelégednek azzal, hogy egyéniségük és alkotókészségük fejlesztésére — a masszázstól az akupunktúráig — különféle terápiás módszerekhez folyamodnak. Szélesebb perspektívából szemlélve tulajdonképpen az egész mai fiatal nemzedék az útkeresők közé sorolható. Ezt támasztják alá azok az

* Gudrun Råssjö, Kristina Lindh: *Dagens sökare plockar fritt* (Svenska Kyrkans Tidning, 1996. július 18.) cikke alapján írta Molnár-Veress Mária

idei felmérések, melyek szerint például a svéd tizenévesek 38 százaléka csupán „valamiféle" magasabbrendű hatalomban hisz, anélkül, hogy ezt a „valamifélét" közelebbről meg kívánná, vagy meg tudná határozni. Håkan Arlebrand szerint ez a széles körökben tapasztalható szervezetlen néphit az, amit ma privátvallásosságnak szoktak nevezni. Carl Reinhold Bråkenhielm uppsalai egyetemi professzor, az empirikus életszemlétet kutatója e privátvallásosságban nem lát egy szélesebb néptömegeket megmozgató új és veszélyes vallási irányzatot; sokkal inkább hiszi, hogy itt a lelki kérdések iránti nyitottság és befogadókészség fokozódásával van dolgunk. S hogy miért vált korunk embere ilyenné? A szakemberek egy része abban látja a magyarázatot, hogy az elvilágiasodás (szekularizáció) alaposan lejáratta magát, s a modern társadalom nem számolt azzal, hogy az emberek többségének szüksége van egy rajta kívül álló erőben való hitre. Magyarázat lehet az is, hogy a tudományban, technikában és politikában csalódottak számára a vallás új lehetőségeket kínál. Kialakulásuk során az új társadalmakban bukik a régi értékrend is, ezért szükségszerűvé válik új alapot találni, melyre aztán támaszkodni lehet.

A vallásszociológiát előadó Anders Bäckström egyetemi docens szerint minden társadalomban létezik egy legkisebb közös nevező, egyfajta ésszerű egyetértés abban, hogy mi az, ami a külső világ rendjét megszabja. A paraszti társadalmakban e logika szerint a föld volt a középpont, s ehhez kötődött a gazdasági élet és minden vallásos megnyilvánulás. Ezzel szemben az ipari társadalmakat irányító mozgatórugóvá a tőke vált, de az még nem világos, hogy az információ korszakának új társadalmában mi lesz az összetartó erő. Tény — mondja Bäckström —, hogy ebben az útkeresésben sokat veszített tekintélyéből mind a tudomány, mind az egyház, s ez utóbbi a huszadik század folyamán egyre csak hátrált. Lehet, hogy a következő század is hanyatlást hoz majd rá, mint intézményre, de nem föltétlenül mindazon értékekre is, melyekért az egyház két évezreden át kiállt. Az sem valószínű, hogy hosszú távon az egyéni bezárkózva-meditálás lesz a vonzó, még akkor sem, ha korunk embere egyelőre jobban hisz az önmegvalósításban, mint a közösség erejében. Az útkeresők többsége minden bizonnyal visszatalál az egyházhoz, feltéve, hogy az egyház is megtalálja a hozzájuk vezető utat.

Ki tudja, merre? Torockói fiatalok.
(Balogh Sándor felvétele)

(Folytatás a 15. oldalról)

megfenyegették a táborvezetőt, hogy ha nem történik ez, meg ez, akkor átússzák a tengert és „németbe" mennek...

No és voltak csendes összejövetelek, amelyeket én szerveztem. „Beszélgetéseknek" neveztük őket, és a tóparti főépület egyik kisebb szobáját kaptuk meg erre a célra. Könyv, újság, betü híján csak az élőszóra lehetett építeni. Magammal hozott Bibliám és egy német nyelvű bibliaolvasó Útmutató (Losungen) volt az egyetlen nyomdatermékünk.

Naponként jöttünk össze a beszélgetésekre, amelyeken mindenféle téma előkerült. A bizonytalan jövő állt azonban láthatatlanul is a beszélgetések középpontjában. Hamarosan kiderült ugyanis, hogy magyarjaink legtöbbjének nem a kis és furcsa Dánia volt álmai netovábbja. Ebbe a transzportba csak azért jelentkeztek, hogy elmeneküljenek a túlzsúfolt ausztriai táborból.

De bibliai témák is előkerültek, csaknem mindig az aktuális „világi" kérdésekkel kapcsolatban. Imádságra is nyílott alkalom, amit sokszor kísért sóhajtozás, sírás és szorongás.

Számomra hihetetlen jelentőségű volt ez a kísérlet. Nem voltam földönfutó emigráns, — amit különben máig is visszautasítok —, hanem a „saját" munkámat végző tábori lelkész. Ezekből a beszélgetésekből indult ki nemcsak sok kapcsolatépítés, de későbbi kapcsolattartás is, mégha szét is szóródtunk a szélrózsa minden irányában. Másrészt új szerepet is kaptam, amelyet én — nem egészen alaptalanul — szemétkosár-szerepnek neveztem. Mert nálam rakák le legfurcsább panaszaikat a honfitársaim, s nekem mondta el minden reklamációját a táborvezető kollega is. Csak belső, vagy „felső" bölcsességgel lehetett sokszor kiigazodni, eligazítani, egyeztetni és békíteni.

Tíz nap után azonban véget értek ezek a „paradicsomi" kísérletezések. Dán kollegám közölte velem, hogy az orvosi vizsgálatokat nálam befejezték, itt a vonatjegyem, azonnal induljak Koppenhágába. Csodálkozásomra azzal biztatott, hogy a fővárosban nagyobb feladat vár rám.

(Folytatjuk)

Bibliás püspökök

Erdő János (1913—1996)

Pótolhatatlan vagy legalábbis nehezen pótolható veszteség érte az erdélyi unitáriusokat, a magyar unitárius egyház egészét, az egyetemes magyar kereszténységet Erdő János kolozsvári teológiai professzor és püspök halálával. Ő volt az, aki a reformáció nagy szellemi áramlatának egyik utolsó hullámaként Erdélyben keletkezett unitárius hitágazatot, nagy elődök követőjeként, következetesen a keresztény vallás számos felekezetből álló családjában tartotta, az unitárius hitelveket szigorúan a Szentírás alapjára helyezve.

Sok egyszerű unitárius ember nem tudja ma sem, hogy felekezetének hitvallása szerint miben hisz. Tudja, hogy miben nem hisz: nem hisz Jézus isten voltában és a Szentlélek személyességében, röviden szólva a Szentháromságban. Ez azonban nem pozitív hit, inkább tagadás, és aki csak ennyit tud az unitárius hitelvekről, az okkal kérdezheti, hogy eszerint aki unitárius, csakugyan keresztény-e. Készséggel fel is tették a kérdést más keresztény felekezetek teológusai, ki is zárták az unitáriusokat a keresztény egyházak ökumenikus mozgalmából — a keresztény szeretet, türelem, megértési készség nagyobb dicsőségére. Mindebben azonban valamennyire az utóbbi évtizedek, sőt az utóbbi évszázad unitárius egyházvezetői és teológusai is hibásak voltak, nem tudván elég világosan megmagyarázni tulajdonképpen még saját felekezetük tagjainak sem az unitárius hitelvek bibliai alapját.

Ennek a feladatnak a megoldására jelölte ki Isten és hívta el a közösségi lelki szükséglet Erdő Jánost. Idős korában, törékeny fizikummal, a kommunista rendszer börtöneiben megviselt egészséggel. Nekrológot írunk, nem hittani kompendiumot, nincs módunk teológiai tanításait elemezni; legyen itt elég az, amit a két ízben is gyülekezeteinkben járt, köztünk igét hirdetett Kászoni József budapesti unitárius lelkész — egykori tanítványa — mondott róla: ő volt az unitárius egyház „nagy bibliás embere". Zavaros és válságos korban, a kommunista rendszer bukása után, a kisebbségek felszámolására irányuló nacionalista törekvések rafináltabb formáinak megjelenése idején került egyháza élére, s amennyire ilyen messziről láthattuk és megítélhettük, ebben a feladatkörében is „bibliás ember" maradt: a Szentírás alapján álló keresztény etika megkövetelője, az emberi szabadság és méltóság védelmezője, a krisztusi szeretet hirdetője és gyakorlója.

Hirtelen távozott el. Még részt vett és igét hirdetett a Magyarok IV. Világtalálkozójának Budapesten, a Nemzeti Múzeum kertjében június 16-án tartott zárórendezvényén; utána kaptuk Kolozsvárról halála hírét. Kívánjuk neki Istentől a megérdemelt nyugalmat, s kívánunk az erdélyi unitárius egyháznak egy hozzá méltó utódot.

Hodosy Imre (1919—1996)

Több mint fél évszázados lelkipásztori és másfél évtizedes püspöki szolgálat után elhunyt D. Hodosy Imre, a jugoszláviai református egyház püspöke. Szolgatársain kívül temetésén jelen voltak a magyarországi, felvidéki, romániai református egyházak, valamint a jugoszláviai evangélikus, római katolikus, szerb ortodox egyházak képviselői. Elhívott és megáldott pásztor volt, akiből az intés és feddés is szeretettel áradt. Felelős őrálló volt, aki határozott és csendes szeretettel mindenkit megbecsült, s szüntelenül éreztette, hogy egyházát nagyon szereti. A gazdasági összeomlás, a háború okozta politikai és gazdasági elbizonytalanodás idején is a szolgálat útját a többiekkel együtt vállalta. Tanácsa, szava olyan nyugodt és erőteljes, hogy a gonosz kihívásainak és a provokációknak ellene állt, s az egyetlen és lehetséges krisztusi utat, az alázat útját választotta. Minhalálig hű volt családjában, gyülekezeti szolgálatában, az egyház egészének szolgálatában. A legszigorúbban vett bibliikusság jellemezte. A szelíd, de mégis határozott szeretet útját járta. Népe és egyháza nehéz helyzetében a krisztusi szelídség és alázat erejét mutatta fel.

[UK]

KILÁTÓ A BETLEHEM-TEMPLOMBAN

(Roseniussalen, minden második szerdán 14 órától)

A stockholmi magyar gyülekezet idősebb tagjai számára kéthetente műsoros összejövetelt biztosító KILÁTÓ a házigazdák kérésére az épület egy másik helyiségébe, a Betlehem-templom főbejáratán át elérhető Roseniussalenbe költözik, abba a terembe, ahol istentiszteleteink után szoktunk egybegyűlni. A Roseniussalen minden második szerdán 14.00 órától 17.15 óráig áll rendelkezésünkre. A Betlehem-templom (Luntmakargatan 84) a metró (T) Rådmansgatan megállójának a Rehnsgatanra nyíló kijáratától alig száz méterre van.

Ősztől újból minden érdeklődőt szeretettel vár a

KILÁTÓ

Szeptember 4. 18.
Október 2. 16. 30.
November 13. 27.
December 11.

mindig szerda délután
14.00-től 17.15 óráig.

ISTENTISZTELETEK IDŐPONTJAI

Figyelem! A korábban közölt programhoz képest szeptemberi istentiszteleteink időpontjai helyenként megváltoztak.

ESKILSTUNA	*Rendszerint: S:t Tomas-templom (Stenby Centrum)*			
Szeptember 7.	szombat	15 óra	*Esküvő*	*Kivétel: Fors-tmpl.*
November 2.	szombat	15 óra		
GÖTEBORG	*Rendszerint: S:t Jakobs-templom, Parkgatan 4*			
Szeptember 22.	vasárnap	17 óra	*Úrvacsora*	
Október 20.	vasárnap	17 óra		
November 17.	vasárnap	17 óra		
HALMSTAD	*Valószínűleg: Martin Luther-templom (Plåtkyrkan)*			
Szeptember 1.	vasárnap	11 óra	*Ökumenikus*	*Kivétel: Andersberg*
Október 5.	szombat	11 óra	*Úrvacsora*	*Inf: 035-217 109*
November 17.	vasárnap	13 óra		*Inf: 035-217 109*
HELSINGBORG	*Rendszerint: EFS-templom, Bruksgatan 27*			
Szeptember 14.	szombat	17 óra	*Úrvacsora*	
Október 5.	szombat	17 óra		
November 9.	szombat	17 óra		
HELSINKI	*Rendszerint: Alppila templom*			
Október 12.	szombat	13 óra	*Úrvacsora*	*Inf: +358-0-537314*
JÖNKÖPING	*Rendszerint: S:t Franciskus-templom, Klosterg. 70 B*			
Október 19.	szombat	14 óra	*Úrvacsora*	*Inf: 036-71 23 03*
November 16.	szombat	14 óra		*Inf: 036-71 23 03*
LJUNGBY	*Rendszerint: Annelund-templom*			
Szeptember 14.	szombat	11 óra	*Úrvacsora*	
Október 19.	szombat	18 óra		
November 9.	szombat	11 óra	*Úrvacsora*	
KATRINEHOLM	*Rendszerint: Nagytemplom - Storkyrkan (Norr)*			
Szeptember 7.	szombat	11 óra	*Úrvacsora*	
November 2.	szombat	11 óra		
MALMÖ	*Rendszerint: Stadion-templom, Stensjögatan 1*			
Szeptember 15.	vasárnap	14 óra	*Úrvacsora*	
Október 6.	vasárnap	14 óra		
November 10.	vasárnap	14 óra		
OSLO	*Rendszerint: Uranienborg-templom gyülekezeti terme*			
Szeptember 21.	szombat	15 óra	*Úrvacsora*	*Inf: +47-67562105*
November 16.	szombat	15 óra		*Inf: +47-67562105*
SÖLVESBORG	*Rendszerint: S:t Nicolai-templom (a központban)*			
Szeptember 15.	vasárnap	18 óra	*Úrvacsora*	
Október 6.	vasárnap	18 óra		*Kivétel: Hjortakroks*
November 10.	vasárnap	18 óra	*Úrvacsora*	
STOCKHOLM	*Rendszerint: Betlehem-templom, Luntmakargatan 84*			
Szeptember 8.	vasárnap	17 óra	*Úrvacsora*	
Szeptember 29.*	vasárnap	17 óra		
November 3.	vasárnap	17 óra		
TALLINN	*Rendszerint: Szt. János templom (a központban)*			
Október 13.	vasárnap	13 óra	*Úrvacsora*	*Inf: +37-2-6590332*
TÅNGAGÄRDE	*Rendszerint: Gyülekezeti otthon (Äsperedtől 5 km É-ra)*			
Szeptember 22.	vasárnap	11 óra	*Úrvacsora*	*Szept. 20-22. Találkozó*
Október 20.	vasárnap	11 óra		
November 24.	vasárnap	11 óra	*Úrvacsora*	*Nov. 22-24. ET/Találk.*
VÄSTERÅS	*Rendszerint: Kyrkbacksgården (Dómtemplom mellett)*			
Szeptember 8.	vasárnap	11 óra	*Úrvacsora*	
Szeptember 29.*	vasárnap	11 óra		
November 3.	vasárnap	11 óra		

**** Október elején esedékes istentiszteletet szeptember végére előrehozva.***

új Kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek lapja.
Az Északon élő magyarok ökumenikus fóruma.

Megjelenik kéthavonta (évi 6 szám).

IV. évfolyam 4. szám, 1996. augusztus

Felelős kiadó:
Veress Zoltán

Szerkesztők:
Molnár-Veress Pál
Szentkirályi Csaga, Sántha Ferenc,
Layout:
Molnár-Veress Mária Magdaléna

Szerkesztőség:
Vintrosagatan 17/1,
S-124 73 Bandhagen (Stockholm)
Telefon: 08 - 86 36 39
Telefax: 08 - 86 36 39

Nyomda: Ekonomi-Print AB
Dalagatan 31. 113 23 Stockholm
Telefon: 08 - 33 29 90
Telefax: 08 - 33 47 62
Felelős vezető: Alexander Jenssen

Példányszám: 2000

Gyülekezeti tagjaink a lapot térítésmentesen kapják.

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel fogadunk a következő számlára:
Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

nyá Kärve

ISSN 1400-8998

Ungerska Protestantiska Samfundets tidning.
Ungrarnas ekumeniska forum i Norden.

Utkommer varannan månad (6 nr/år).

Årgång IV. Nr. 4. Augusti 1996.

Ansvarig utgivare:
Zoltán Veress

Redaktörer:
Pál Molnár-Veress
Csaga Szentkirályi, Ferenc Sántha,
Layout:
Mária-Magdaléna Molnár-Veress

Redaktion:
Vintrosagatan 17/1
S-124 73 Bandhagen (Stockholm)
Telefon: 08 - 86 36 39
Telefax: 08 - 86 36 39

Tryckeri: Ekonomi-Print AB
Dalagatan 31. 113 23 Stockholm
Telefon: 08 - 33 29 90
Telefax: 08 - 33 47 62
Chef: Alexander Jenssen

Upplaga: 2000 ex

Församlingsmedlemmar får tidningen gratis.
Gåvor till utgivning emottages med tacksamhet på följande postgironummer:
Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

Dsida Jenő

Tekintet nélkül

Be kell látnunk:
Ha kérdeznek, becsületesen
felelni kell.
A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.

A kapuk mögül ebek vicsorognak,
az ablakból kiköpdösnek
és röhögnek.
Száz közbiztonsági gócpont
adja ki az elfogatási parancsot.
Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhöz,
súlyos, vérező kövek,
de néha röppen sóhaj is,
szeretet is, rózsa is.

És este a tűzhely mellett,
vagy szuronyos zsandárok között
hátrakötött kézzel,
mégis mondogatni kell
a fellebbezhetetlen,
sziklakemény,
erősítő,
vigasztaló igét:
Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak,
zsidóknak és rómaiaknak
egyformán szolgálni
nem lehet.

Bánffyhunyad református temploma
(Balogh Sándor felvétele)

ISSN 0500-795-X

ÚTITÁRS

MAGYAR EVANGÉLIUMI LAP

XL. évfolyam
1996. 4. szám

Pósfay György:

Augusztus 20-i gondolatok

„Emlékezzetek tehát arra, hogy ti egykor pogányok voltatok ... Krisztus nélkül éltetek ... reménység és Isten nélkül ... Most pedig Krisztus Jézusban ti, akik egykor "távol" voltatok, "közel" kerültetek a Krisztus vére által. Mert Ő a mi békességünk, aki a két nemzetséget eggyé tette és ... lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést ... és eljött, és békességet hirdetett néktek ..." *(Pál levele az Efezusiakhoz, 2,11-17.)*

Augusztus 20-a körül talán sok magyar ember elméjében feltámad a gondolat: Vajon miért jelentett ez a nap fontos ünnepet a multban és miért kell, hogy ma is megőrizzük, megtartsuk, sőt továbbadjuk annak ünneplését?

Ilyenkor jó, ha először azon kezdünk gondolkozni, hogy mi tette éppen István királyunkat méltóvá arra, hogy emlékének évről-évre egy napot áldozzunk? Ha ezt megtesszük, akkor azt kell mondanunk, hogy *nem az egyénisége*. Ha személyét vizsgáljuk, akkor elsősorban azt kell sajnálattal tudomásul vennünk, hogy szemtanúk, korabeli megfigyelők vajmi kevés írásos bizonyságot hagytak hátra, amelyből megrajzolhatjuk igazi alakját. Amit tudunk róla, azt vagy udvarában a nagy király kenyerén élő és neki kedveskedni akaró királyi emberek jegyezték fel, vagy pedig későbbi korokban összegyűjtött legendákból tudjuk, amelyek a pogány reakció fenyegető veszélyének idejében ideális piedesztálra akarták emelni a nagy király alakját. Ezért tapogatóznak íróink is a bizonytalanságban, amikor István királyról és koráról írnak. Ezért kapunk homlokegyenesen ellentétes képet, ha Kós Károlynak az "Országépítő"-jét, vagy Herczegh Ferencnek a "Pogányok" című művét olvassuk, hogy csak a legismertebbeket említsem. Tehát olyan keveset tudunk egyénisége felől, hogy jellemes alakja még nem igazolná emlékének a megőrzését.

Ha *örökségére* tekintünk, tehát arra, amit maga után hagyott, akkor elmondhatjuk: kevés olyan uralkodónk volt, aki annyi gonddal és annyi félelemmel a szívében vett búcsút ettől az árnyékvilágtól, mint Gejzafia István. Egyetlen fia már nyolc évvel előbb elköltözött az élők sorából, legközelebbi rokona nem a magyar föld levegőjét szívta és így a még meg sem gyökeresedett királyság intézménye kockán forgott. Az ország külső ellenségei, akiket erős kardjával féken tudott tartani, alattomos hiénaként várták az öregedő király végét, hogy beleharapjanak az ország testébe. Benn az országban is sok elégedetlenség volt: részben a betelepített idegenek, részben a kemény kormányzási és bíráskodási módszerek igénybevétele miatt. Nem egy rendezett országot, tele kincseskamrát, egy a jövendőért felelősséget érző népet hagyott maga után a magyarok első királya, hanem egy roppant bizonytalan lábon álló, kevés jövővel rendelkező, az ellenség irígységét kihívó hazát.

*

Sok minden, amit István király alkotott, elveszett az idők viharában, vagy úgy átalakult, hogy semmiképpen nem azonosítható az általa meghonosított intézménnyel. Ha végigtekintjük mostani életünket, akkor jóformán semmit sem fedezhetünk fel abban, amit I. Istvánnak köszönhetünk.

Semmit! De valamit mégis, és ez a valami teszi Istvánt nagy királlyá, ennek az egy valaminek az értéke kell, hogy bennünket az első magyar királyra mindig hálásan emlékező emberekké tegyen.

Ez a valami a *kereszténység*! Az *Evangélium*! A *hit*!

*

(folyt.2.old.)

Ohmann Béla: Szent István

folyt.1.old.

Nem állítom, hogy István előtt nem ismerkedett már népünk a Krisztus vallásával, és azt sem mondom, hogy haláláig az egész magyar nép lélekben is kereszténnyé vált volna. A mérleg már előbb elkezdett mozogni és még a mai napig sem hajlott át teljesen az ellenkező oldalra. De István idejében jutott át a holtponton és, hogy átjutott, azt nagymértékben - ha csak emberekre tekintünk - őneki köszönhetjük.

Milyen lenne a mi életünk hit, Evangélium, kereszténység, Krisztus nélkül, és milyen lehet ma, amikor Krisztussal lehet kapcsolatunk? Hogy ezt az eszmélődést helyesen és kimerítően elvégezzük, tekintsünk arra az igére, amit fentebb olvashatunk, mert ez az Ige az, amely egy kisázsiai nagyváros lakóinak az életében pontosan ugyanerre a felvetett kérdésre adott feleletet.

*

Azt mondja az apostol: *az Evangélium nélkül valók pogányok*. Ha nem jött volna el közénk az Ige, akkor nem amolyan "sehovasem-tartozók" lennénk, mert ilyenek nincsenek, hanem *pogányok*. A pogányság minden hamis, és éppen ezért az ember testi és lelki épségét szétzúzó megszállottság gyűjtőneve. Vagy misztikus jellegű, és akkor kiveszi a népet a való élet világából és hagyja, hogy az eszesek diadalmaskodjanak rajta. Vagy spekulativ jellegű, és akkor végső fokon odajut, ahová a pogány római vallás jutott: belsőleg elerőtlenedett, mindent a viszonylagosság fényébe helyezett és az abszolut értékű normákról való letérés révén önnön sírját ásta meg. A kereszténység mentette meg a magyar népet attól, hogy a sámánok révületében élő és az ellenség elől a túlvilági képzeletekbe magát belevető nép, vagy pedig semmiben hinni nem tudó, semmit önmagában értéknek nem tartó és éppen ezért önmagában szétporladó közösség legyen.

Azt mondja továbbá az Ige, hogy *reménység nélküli az, aki nem ismeri a Krisztust*. Szánalmas az az élet, amely csak azért tartja fenn magát, hogy 60-70-80 esztendejét leélje itt, azután mindennek vége. Az valóban siralomháznak tekinti ezt a földi életet. "Ha csak ebben az életben bízunk a Krisztusban - mondja Pál egy másik helyen - minden embernél nyomorultabbak vagyunk." A hivatástudat a népek életében mindig akkor jelenik meg, amikor a kereszténységgel találkoznak. A magyar nép életében is így történt. Amikor tudatosan vallotta népünk, hogy a kereszténység védőbástyájává lett, akkor nem bánta az áldozatokat sem, mert veszteség sosem fáj, ha van reménységünk. István király alatt kezdődött megvilágosodni népünk lelkében az élet értelme és attól kezdve szebb is az élete!

De *Krisztus nélkül társtalan is az ember*. Hát még egy nép! Idegenül éltünk Európában, mint az alföldre plántált hegyvidéki növény. Nemcsak a mi eleink érezték így magukat, hanem a körülöttünk levő népek is sanda szemmel néztek ránk. Amikor népünk Krisztussal találkozott, jelentősen megváltozott a helyzet. A szilajpásztorkodáshoz szokott sokoróaljai magyar a Pannonhalmáról hozzá lejövő és őt szántani-vetni tanító szerzetesben nem ellenséget, hanem testvért látott, mégha az olasz vagy más nemzetiségű volt is. A felvidéki hegyek gyomrát megnyitó, ugyancsak idegenszármazású bányászokban az ország jövendő gazdagságát megalapozó segítőt ismertek fel. Az ország keleti és déli részén betörő besenyő és kún törzsek felé is felébredt népünknek a felelősségérzete és nem kiirtásukra, hanem megtérítésükre, és a magyar államtestbe való beillesztésükre törekedtek eleink azután, hogy keresztények lettek.

*

Végül, de nem utolsó sorban szerepel a bibliai igében egy nagy szó, amely tulajdonképpen a kereszténység legnagyobb ajándéka: *a békesség*! Minden meggyötört bűnös léleknek ezt hirdeti az Úr: "Ne félj, nem haragszom rád bűneid miatt!" Ezt az örömhírt a magyarság először István király alatt hallotta és ez vígasztalta, erősítette zivataros századaiban. Amikor saját gyarlósága és gyengesége miatt elesettnek érezte magát, ez az isteni békesség emelte fel. Ezért tudott hinni a feltámadásban, rendületlenül, szinte esztelenül, mikor mindenki balgaságnak tartotta azt, mert Isten csodálatos békességet adott szívébe.

Mikor elhagytak,
mikor a lelkem roskadozva vittem,
csöndesen és váratlanul
átölelt az Isten ...

- mondja egyik nagy magyar költő és ezzel megmutatta, milyen virágokat terem a békesség. "Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!" - mondta egy másik magyar, és ez a kijelentés is a megtapasztalt csodálatos békességből fakadt. "Lesz még egyszer ünnep a világon!" - sikoltott fel a legsötétebb évtizedek egyikében a harmadik, és ehhez kapcsolódik egy ugyanakkor élő másiknak nagy parancsa: "Mondottam: ember küzdj és bízva bízzál!"

*

Folytathatnánk a sort! Nem szükséges, mert mind azt mondja: népünk megsejtett valamit abból a nagy igazságból, amit maga az Úr szögezett le: "Keressétek először Isten országát és az Ő igazságát." Keressétek Krisztust, aki köztetek van, akit elküldtem nektek is, maroknyi magyar népnek, és ha felfedeztétek őt, ha hisztek benne, azok - amire szükségtek van - mind ráadásként megadatnak néktek! Ezért nem volt népünk sohasem csüggedő, kapkodó, ideges, aggodalmaskodó nép. Mert a nagy békesség már a szívében volt, amikor Jézussal találkozott. István király volt az Úr áldott eszköze abban, hogy mindez a miénk legyen. Ma is a miénk mindez! Ezt nem veheti el senki. Se hatalom, se távolság, se idő. Csak magunk dobhatjuk el magunktól.

Isten adjon erőt, hogy mindig tudjunk hálát adni azért, amit népünk és annak sorában mi is István óta kaptunk, és hogy sohase következzék be az, hogy mi ezt a gazdag örökséget elherdáljuk!

****

Tűz Tamás:

Szent István

Jól megjelölte ezt az ezredévet:
kereszttel írta rá kemény nevét,
hogy megpihenjen művein a lélek,
mint halhatatlan győzedelmi ék.
Alapkő lett, de kőnél súlyosabban
vetette el az épülő falakban
torony-szökkentő, férfias hitét.

Amint alázatát mindegyre inkább
úrrá emeli roppant erején,
a bércre hág s egy országon tekint át,
hol hajnalpírban reszket még a fény.
Komor felhőkből bomlik ki a kék ég,
s virrasztva nézi népe ébredését
a századok szélfútta reggelén.

Nem tétován, de biztos mozdulattal
lendül előre tervező keze,
míg port kavar és szilaj kedvvel nyargal
a forró puszták zendülő szele.
Bölcs szemmel néz a fényes távlatokba
s pillantásával féltőn átkarolja
a frissen szántott, szűzi földeket.

Kegyes jobbjával törvényt ír, keményet,
hogy megkösse a rónák vad porát,
szőlő teremjen és kenyér, fehérebb
s hogy mindenki meglelje otthonát.
Áldott szigor, rendet hozó szelídség!
Arany szív, mely eltékozolja kincsét,
hogy új szívekben ragyogjon tovább!

Róla zengjen hát ez a lelkes ének!
Uram, téged dícsérünk általa,
mert ő volt a te választott edényed,
apostolod, híved s a föld sava.
És ő volt ama bibliai sáfár,
kire, be jó, hogy éppen rátaláltál,
midőn megvirradt napunk hajnala!

A titkosrendőrség kutyaiskolája

40 ÉVEN ÁT

ezekben az épületekben tanította a hírhedt Staatssicherheitsdienst, a DDR titkosrendőrsége a kutyákat, amelyek a berlini falat vigyázták, a szökni készülőket "szagolták". Berlintől keletre, a 30 km-re fekvő *Lobetal-i intézményekről* van szó. Már a név árulkodik: a helység neve a "loben" = dicsérni és "Tal" = völgy szavak összetételéből keletkezett. S ha még azt is megtudjuk, hogy az itteni épületkomplexum a *Hoffnungstal-i* (azaz: reménységvölgyi) intézetekhez tartozik, akkor a kép világos: itt épített fel munkatelepeket kisiklott életű férfiak és nők részére, akiket a túlzsúfolt berlini hajléktalan-otthonok nem tudtak már befogadni, az a *Friedrich von Bodelschwingh* lelkész, akit általánosan a "Bethel atyjának" szoktak nevezni.

ALAMIZSNA HELYETT MUNKÁT!

Ez volt a jelszava. S a munkát keresztény közösség keretében kínálta fel a rászorultaknak. Amikor a berlini főpályaudvart átépítették, Bodelschwingh kikoldulta a bontóktól a favázat és gerendákat. Egy szálig Lobetalba hozatta, s belőle épült az intézmények máig is használt temploma. Műhelyeket állított fel, hogy aki - teljesen önkéntes alapon - pénzt szeretne keresni, dolgozni tudjon érte.

Ma 1200 idős, szellemi fogyatékos, epileptikus és alkoholbeteg embert gondoz és foglalkoztat itt 1000 intézeti alkalmazott. A 100 munkacsoport valamelyikébe van mindenki beosztva, s az intézet évi költségvetése meghaladja a 100 millió német márkát. Ezeket a munkaotthonokat sajátította ki a "Stasi" saját céljaira.

De az intézet megmaradt. Igazgatója szerint, a német egyesülés előtt "*egyházi sziget volt Lobetal az ateizmus tengerében*". Csak bátor vezetőiknek köszönhették, hogy teljesen fel nem oszlatták őket. S hát persze szerencséjük volt, hogy - mint a többi szocialista államban is - az ateista állam *szívesen hagyta egyházi kézben az "értéktelen embersorsok" kezelését.*

Ennek az intézménynek volt annak idején vezetője az a *Braune* lelkész, aki először jött rá a nemzetiszocialisták "eutanázia-programja" valódi arculatára és azt, mint közönséges emberölést, leleplezte. Hónapokat ült a Gestapo börtöneiben, mert nem volt hajlandó kiadni elgázosításra a gondozottjait.

A kommunista uralom alatt ugyanilyen bátor vezető volt *Pagel* lelkész, aki értette a módját, hogy az intézmények önállóságát kiverekedje. Még a község polgármesterségét is elvállalta, s ez volt a szerencséje. A DDR-államban sokszor hivatkoztak a "hívő polgármesterre", amikor azt akarták bebizonyítani, hogy az állam nincs az egyházak ellen.

MA IS KIÁLLÁSRA

van szüksége a lobetali vezetőknek. Nemrég egy nemzetközi cég kavicsbányát akart nyitni - egy 1920-as térkép alapján. Akkor még a település kicsi volt. Most kiderült, hogy ott akartak próbafúrást végezni, ahol ma a gyülekezet Bonhoeffer-ről elnevezett háza áll. Egyszer radarállomást akartak a faluban felállítani, később katonai megfigyelő állomást. Erélyes tiltakozással sikerült csak megakadályozni ezeket a terveket.

ÁM A KERESZTÉNY SZERETET

mindent legyőző erejét nemcsak az itt végzett áldozatos munka bizonyítja. "Világhírre" 1990-ben tettek szert a lobetali intézmények, amikor *Uwe Holmer* nevű lelkészük befogadta a lebukott és halálos beteg volt DDR-államfőt, *Erich Honeckert* és feleségét, azt az asszonyt, aki 26 éven át mindenható uralkodó volt a keletnémet iskolák fölött és Holmer lelkész 10 gyermeke közül egyet se engedett tanulni. Holmer ennek ellenére házába fogadta a levitézlett hatalmasokat. Mielőtt az utcán meglincselték volna és feldühödött elnyomottjaik véget vetettek volna nyomorult életüknek. Holmer lelkész a keresztény szeretet jegyében itt sem tehetett másként. Különben is elkötelezte magát elődje, Bodelschwingh lelkész jelszavának:

"Nehogy nekem bárkit is elutasítsatok!"

(németből)

****

A 40. évfolyamában járó ÚTITÁRS
tisztelettel köszönti hűséges olvasóit és terjesztőit a hat földrészen.

****

GYÜLEKEZETI HÍREK

Skara, Svédország. 1996. június 9-én szentelték lelkésszé a dómtemplomban *ifj. Joób Olivért*, Joób Olivér zürichi lelkészünk fiát. Olivér a svédországi Uppsala-i egyetemen végezte teológiai tanulmányait. Isten áldását kérjük új, fiatal lelkészünk életére és munkájára.

Malmö, Svédország. 1995 folyamán *Molnár-Veress Pál* skandináviai lelkészünk tíz istentiszteletet tartott Malmöben, amelyen összesen 357 résztvevő volt, *Tóth Lajos* presbiter pedig 19 alkalommal szolgált bibliaórán, 138 résztvevővel.

Köln, NSzK. A Rajna-Westfáliai Magyar Prot. Gyülekezet négy új tagot hívott be a presbitériumba: *Udvary Katalin, Molnár László, Lőrinczy László, Rancsó András*. Munkájukra Isten áldását kérjük.

Szabó Lőrinc:

Isten

Sokszor tűnődtem: vajon hiszi pap
bátyám Istent? S hogy hiszi? Ami csak
volt, érv, pro s kontra, mind előkerült;
sőt, bármi jött szóba, ha sikerült
újat találnom, néha valami
új szempontot, ő csak örült neki,
s nem háborgott, de maga segített
táplálni fürkész ösztöneimet.
"Fiam", mondta, "bármennyire igaz
az Úr igaza, mi mindig csak az
ember agyával elemezzük, és
jogunk és tisztünk a kételkedés.
Szűrj mindent, vizsgálj! Csak gyarapodik,
ha maga termi próbaköveit
a hit s az ész; minekünk nyereség,
ami másnak szégyen és vereség.
Mások: érdek; légy te érdektelen;
s az út végén találkozol velem!"

Sao Paulo, Brazília. A Magyar Ev. Gyülekezet április 20-án avatta fel új óvodáját a kápolna mögötti gyülekezeti házban. *Bolla Árpád* lelkész vasakaratáról és kitartó szorgalmáról tanúskodik az új oktatási intézmény. Az ünnepségen összejött 1949 US-dollárt magyar egyházi iskolák támogatására küldték el Erdélybe. Az óvodában végzett munkát Isten oltalmazó kegyelmébe ajánljuk.

Semmi sem okoz
olyan nagy kárt a kereszténységnek,
mint ha a gyermekeket
elhanyagoljuk. Ha valaki a
kereszténységnek segíteni kíván,
annak bizony a gyermekekkel kell
kezdenie, ahogy azt eleink tették.

(Luther: Préd. a házasságról, 1519)

SZOMSZÉDOLÁS

SZÍVESEN UTAZÓ
gyülekezet vagyunk mi, stuttgart-heilbronniak. 1973 óta minden év mennybemenetele ünnepén útrakelünk. Autóbusszal utazunk, hogy már az úton is összemelegedjünk, beszélgessünk, ismerkedjünk. Jóleső érzés ilyenkor a magánautó rabságából kiszabadulni és a közösséget ápolni.

AZ ELŐKÉSZÜLETEK
sosem zajlanak le simán. Legtöbb esetben előre "fölfedezzük" a terepet, de meglepetések mindig lehetségesek. Igaz magyaros döcögéssel történnek a jelentkezések. "Írjon be 4 személyt" - így a korai számító. Ez egy héttel az utazás előtt egyetlen egyre zsugorodhat (vagy ötre nőhet!), és az út előestéjén a telefon nem mindig kedves híreket közvetít . . .

CÉLUNK
mindig hármas: szórakozás, tanulás, elmélyedés. Élvezni szeretnénk a napot az utazással együtt. Azt hiszem, eddig még zuhogó eső vagy jéghideg szél sem tudott ebben megakadályozni bennünket. A tanulás is fontos: megismerünk egy vidéket, várost, építészeti műremeket, fontos intézményt, múzeumot vagy éppen egyháztörténeti fontosságú helyet. És csendre is szükségünk van: helyi gyülekezetek szívesen bocsátják rendelkezésünkre templomukat, ahol rövid áhítatot tartunk.

UTAZÁSAINKAT
gyakran összekapcsoljuk más magyar protestáns gyülekezetek meglátogatásával: *szomszédolunk*. Jártunk már Bázelben, Münchenben, Burg Kastlban, Heidenheimben, Zürichben, Hannoverben. A zürichiek viszonozták is látogatásunkat, hamarosan várjuk a hannoverieket. Az Ulm-környéki gyülekezet tavalyi látogatását idén adtuk vissza. Hatvanas csoporttal jelentünk meg koradélelőtt. Nagyszerű városvezetést szerveztek meg az ulmiak, magyar ebédet ettünk a magyar egyesület helyiségeiben, délután pedig a Dietenheim-i német evang. templomban, amelynek Varga Pál a lelkésze (és egyben a magyarokat is gondozza), magyar istentiszteletet tartottunk. Isten igéjét hallgattuk, Jézus mennybemeneteléről.

BŐSÉGESEN TERÍTETT
asztaloknál lehettünk vendégek az istentiszteletet követő szeretetvendégségen. De ott hallhattunk beszámolót arról az egyre inkább ránknehezedő problémákról is, amelyek gyülekezetünk jövőjét megszabhatják.

ISTEN KEZÉBE
ajánljuk vendéglátóinkat és a gyülekezeteink sorsát!

Istentisztelet Dietenheimben

****

A tizenkettedik nemzetség

A szászországi Wittenberg környéki Bad Schmiedebergben lakik a 97 éves *Kröber Katharina*. Igen büszke arra, hogy egyik ősanyja, Bóra Katalin nevét viseli. *Bóra Katalin* viszont a nagy reformátor, Luther Márton felesége volt. Így tehát a 97 éves matróna egyike annak a közel 500 ma is élő embernek, aki magát a Luther-házaspár leszármazottjának tudja.

A ma is jó erőben levő asszony egyik fiával, Joachimmal él a városban. Első fia a háborúban elesett. Joachimnak két fia és öt unokája van, akik szívesen kérdezősködnek a nagyill. dédmama családfája felől. Katharina asszony Lutherék legfiatalabb fia, *Pál* leszármazottja. Pál 1533-ban született és merész ívelésű karriert futott be. Az orvosok tudományát tanulta, sőt később Jénában az orvostudományok professzora lett. Ilyen minőségben a szász fejedelmek háziorvosa és igen keresett ember volt a maga idején. Házassága is ennek megfelelő volt: feleségül vette Torgau város alkancellárjának, Warbeck úrnak Anna nevű leányát. Házasságukat Isten hat gyermekkel áldotta meg.

A Luther név ezen az ágon nem maradt meg sokáig a családban. A reformátor ükunokája, *Katharina Sabina* az utolsó, aki még viselte. Ő *Keil Dávid* felesége lett, de újabb hat generáció után a Keil név is eltűnt: egy utolsó Keil-leány éppen a mi Kröber Katharinánk Bad Schmiedebergben. Ő tehát a Luther-házaspár 12-ik leszármazott nemzetségéhez tartozik, dédunokái pedig már a 15-hez.

Kröber néni még ellátja a háztartási teendőket, reméli, hogy a 100. évét is megéri még, de főként arra büszke, hogy Luther Márton és Bóra Katalin kései leszármazottja lehet.

Mit is írt egyszer a reformátor, tréfásan egykori gyóntatójának, Spalatinusnak a házasságáról?

"Kívánj nekünk jó szerencsét. Házasságkötésemmel olyan lenézetté és megvetendővé tettem magamat, hogy - ezt remélem - az angyalok nevetnek és sír a világ minden ördöge."

Hát igen. Erre - úgy látszik - minden okuk megvolt - főleg az angyaloknak.

MOZAIKOK

A 37. nagyheti Ifjúsági Konferencia találkozójáról

Egy régi konferenciázó . . .

A téma: "*Idők jelei - Isten jelei?*" volt, Máté ev. 16,3 alapján. Imaórával kezdődött a nap, mint évek óta jól bevált szokás, asszonyok tartották, akik az én korosztályomhoz, tehát az örökifjakhoz tartoznak. Jó volt már reggelenként érezni és "élvezni", hogy együtt vagyunk Isten előtt egymással és hangosan, vagy magunkban elmondhatjuk hálánkat, kéréseinket, örömünket afölött is, hogy újra sok érdekeset fogunk hallani, ami lelkünket megvidámítja.

Délelőttönként *bibliatanulmányokat* hallhattunk, amelyeket Kiss Szabolcs, és egy alkalommal Gémes István tartott. *Teremtés-gondoskodás-törvény-Messiás-feltámadás-csodája* voltak a napi témák. Nagyon sok jó dolgot hallottunk. Szívemhez szóltak ezek az alkalmak, jobban mondva szíven találtak.

A délelőtti *előadások* tudományosak voltak, ezért jobban az értelmemet foglalkoztatták. Balog Szilárd: "*Ahol a tudomány is csodálkozik*" címmel tartott nagyon érdekes előadást. Kicsit csalódtam, mert azt vártam, hogy vitatkozni lehet, vagy legalább a tudományra hivatkozva megkérdőjelezi a hitet, amely a tudományban is Isten munkáját látja, de egész előadásán érződött saját mély hite, amely nem kételkedik.

Gémes István "*Hit és csoda az Újszövetségben*" címmel a tőle megszokott alapossággal, előre elkészített szemléletes plakátokkal illusztrálta teológiailag is nagyon értékes előadását.

Pátkay Róbert "*A mindennapok csodái*"-ról beszélt. Hozzám ez az előadás szólt a legjobban, mert én is a mindennapokban élem át a csodákat, amelyek valószínű csak az én szubjektiv csodáim, másnak csak a sors, vagy a véletlen. Ehhez csatlakozott a következő délelőtt kerekasztal-megbeszélése Varga Pál vezetésével, amely "*Isten ujja életemben*" címen személyes beszámolókkal tette teljessé a délelőtti programokat.

A délutáni csoport-megbeszélésekhez 8 csoportot állítottunk össze, életkorok szerint. A mi csoportunk nagyon jó volt, Pósfay György vezette. Élénk beszélgetések voltak, az idő mindig kevésnek bizonyult.

Kirándulásunk rövidebbre sikerült a csúszós út miatt (mert amiről még nem írtam, az a csodálatos "karácsonyi" időjárás volt a nagyhéten!). Ennek köszönhetően viszont különleges szép madarakban is gyönyörködhettünk az etetők körül.

A "téli kirándulásról" lemondóknak Szunyog Erzsike tartott diafilmes beszámolót indonéziai missziós útjáról.

Nagypénteken Pósfay György érdekes és tanulságos *hangjátékában* élhettük át Luther Márton halálának hatását a korabeli, főleg külföldi (köztük magyar is) egyetemisták elbeszélései alapján.

Sass Gizella Magyarországról jött és számolt be a "Bárka" csoport munkájáról, akik a *mozgássérültek és fogyatékos gyermekek gondozásában* segítenek.

A fiatalok esti *művészeti-irodalmi-vidám programjairól* csak annyit, hogy nagy örömet szerzett nekünk idősebbeknek, hogy ilyen sok értelmes, komoly és persze vidám fiatal van, aki tovább viszi ezt a munkát!

Összegezve, nekem mint régi konferenciásnak, még mindig nagy öröm a részvétel, a találkozás régi ismerősökkel és új emberek megismerése. A tartalmas előadások, bibliamagyarázatok, áhítatok nekem jelek és csodák is, amelyekre oda kell figyelnem, mert úgy érzem, *nekem személyesen szólnak*. Remélem, hogy mások is így vannak ezzel!

Ludván Éva

. . . és egy "újonc" idei élményeiből.

Ha röviden össze kellene foglalnom, hogy nekem, mint olyan fiatalnak, aki először vesz részt az ifjúsági konferencián, mi tetszett a legjobban, akkor azt mondanám, hogy az, hogy ez nem ifjúsági, hanem *családi hét* volt. Ebben a mai világban, ahol a társadalom elemeire esik szét, s a legkisebb egység, a család is egyre jobban elveszti összetartó erejét, öröm volt résztvenni egy olyan konferencián, ahol egész családok (vagy ha egyedülállók, akkor is minden korosztályból), gyerekek, fiatalok, felnőttek és idősek együtt ültek le egymás mellé, azért, hogy Isten igéje által taníttassanak. Így lett a konferencia címe számomra aktualitássá: *Időnk jelei - Isten jelei*?!

Igen, ebben az értékeit egyre jobban elvesztő világban mi, a konferencia résztvevői is Isten jeleivé válhattunk. Míg sajnos keresztények között is sokszor a generációk teljes szétválása megy végbe, addig itt jó volt felfedezni azt, hogy szüksége van a fiatalnak az idősebb tapasztalatára, józanságára, s az idősebbeknek pedig a fiatalok lelkesedésére, üdeségére, és arra, hogy bennük életük, munkájuk gyümölcseit megláthassák. Az *ifjúsági est* ennek nagyon szép foglalata volt. Gyerekektől idősekig mindenki játszott. Jó volt látni azt a felszabadult örömöt, és derültséget, amit a Hófehérke és a hét törpe mesének őskori, ókori, középkori s jövőben eljátszott feldolgozásai csaltak a nézők és a szereplők arcára. Ugyanezt az élményt élhettük át az *irodalmi esten*, s a *Gárdonyi Zoltán zenés emlékesten* is. Gárdonyi Zsolt, s 12 éves Dani fia négykezes zongorajátéka, talán ennek a "családi" konferenciának jellemző képe lehetne. Fontos programpont volt még számomra a nagycsütörtöki *kerekasztalbeszélgetés* is, ahol hat konferenciai résztvevő (fiatal és idősebb vegyesen) arról számolt be, hogyan élte át azt, amikor Isten csodálatosan "belenyúlt" az életébe. Persze jó volt a délelőtti gondolatébresztő alkalmak után az is, hogy minden korosztály életkori s gondolkozási sajátosságai szerint külön mehetett kiscsoportokba megbeszélni mindazt, ami az előadásokon elhangzott.

Összefoglalva: ez a családi konferencia *lelkületében volt ifjúsági konferencia*, s Isten jele mindazok számára, akik ott voltak, s mindazok számára, akik nem lehettek ott. Azt jelezte, hogy Isten lelke a családban, s a közösségben (gyülekezetben) egyaránt egységet teremt. Mi, akik ott voltunk, ebből kaptunk ízelítőt, s akik idén nem jutottak el ide, azokat csak bátorítani tudom: menjenek el jövőre, hiszen a Nagyhetet Istenre figyelve, közösségben tölteni, s Nagypénteket úrvacsorával ünnepelni nem kis erőforrást jelentett az én életem ezt követő szakaszának is.

Nagy László

Menekülő ember a Bibliában

10. Elizeus

"Amikor az Isten emberének a szolgája korán felkelt és kiment, már körülvette a várost a sereg lovakkal, meg harci kocsikkal. A szolgája így szólt hozzá: Jaj, uram, mit tegyünk? De ő így felelt: Ne félj, mert többen vannak velünk, mint ővelük! Majd Elizeus így imádkozott: Uram, nyisd meg a szemét, hadd lásson! És az Úr megnyitotta a szolgának a szemét, és az meglátta, hogy tele van a hegy Elizeus körül tüzes lovakkal és harci kocsikkal." (2Kir 6,15-17)

*

Sokszor csak a látáson múlik minden. Ahol a kicsinyhitűség rémületre tágult szemmel csak az ellenség sokaságát látja és hiába keres kutató szemmel egérút után, ahol semerre sem lát lehetőséget a megmenekülésre és kétségbeesve sikolt fel, az Isten embere nyugodtan néz szembe a veszéllyel. Mert szemei nem akadnak fenn az emberi hatalom ijesztő látványán, hanem azon túl tekintenek. Nem rémíti meg a fenyegető erőszak, mert a nagyobb hatalmat látja.

Soha senki kilátástalanabb helyzetben nem lehetett, mint Elizeus próféta. Ellensége megtudta tartózkodási helyét és gondoskodott arról, hogy menthetetlenül hatalmába kerítse. Egész hadsereget küldött ki ellene, és Isten embere fegyvertől meredő gyűrűbe van fogva. Emberi számítás szerint megmenekülésről szó sem lehet, az ellenállás pedig egyértelmű lenne az öngyilkossággal. Csakhogy Isten embere nem emberi számítás szerint számít és nem a maga erejében bízik, de nem is csügged el a saját erőtlensége miatt. Mert látó szemei vannak. Nemcsak azt látja, amit mindenki lát, hanem azt, amit csak a hit szeme lát: az Isten erejét és hatalmát. Küldetése van Istentől és tudja, hogy küldetésében senki és semmi nem gátolhatja meg. Nem fél, mert az ügy, melyet képvisel, nem az övé, hanem Istené s az Ő dolga, hogy megszégyenítse az emberi ellenállást. Abban a tudatban él és cselekszik: Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? És nem szégyenül meg.

A rémület és a szilárd hit áll szemben egymással. Az egyik azt látja, ami szem előtt van. Reálisan számít - és jajgatásba tör ki. A másiknak a szeme ugyanazt látja, de többet is lát és megnyitja a kétségbeesettnek a szemét is.

A reálisan számító ember ma számol tankkal, repülőgéppel, baktériumháborúval és irtózat kél szívében. Isten gyermeke is látja mindezeket, de ennél többet is lát. Azt, aki hadakat némít el a föld széléig, ívet tör, kopját ront és hadi szekereket éget el a tűzben (46.Zsolt.10) ... és még ennél sokkal többet is tud.

Elizeus is végül tüzes lovak és szekerek nélkül menekül meg, mert Isten enélkül is tud diadalmaskodni!

Szívszorongató rémület idején nyisd meg azért, Uram, a mi szemeinket is: hadd lássunk!

Kótsch Lajos

****

CSENDES NAPOK

***

"Jóság = naívság?" - Sokan vannak, akik szerint ez nem kérdés, ugyanúgy mint az sem, hogy: **"A jók már csak rosszul járnak!?"**

Egyesek már nem bírják hallani, másoknak kedvenc mondásai közé tartoznak. És végül vannak olyanok, akik még egy kicsit bizonytalanok, de azok (a mainzi, stuttgarti és zürichi rövercserkészek és vezetők) elmentek az idei Csendes Napokra, ahol végig ezekről a kérdésekről volt szó - és már ők sem bizonytalanok.

Aki volt már Csendes Napokon, tudja, mennyi különböző *tréfás, komoly, komikus, nagyon komoly, csendes, hangos, vallásos, vidám, mély és egyéb mozzanatból* áll egy ilyen hétvége (s mit jelent ez annak, akinek beszámolót kell írni róla)!

Az alábbi válogatás csak tükörcserepekből áll, de akinek kedve van rakosgatni, annak talán mégis adhat egy bizonyos képet:

1.) Előadás a *Tao*-ról; arról, hogy a különböző kultúrákban sokféle felfogás létezik a "jó" és a "rossz" fogalmáról; mégsem mondhatjuk azt, hogy minden relatív és ezek is csupán emberi konstrukciók, hanem valóban létezik valami abszolút jóság, szépség, ami független a mi szubjektiv véleményünktől.

2.) *Erények* lerajzolva: Milyen erényt jelképez a mosógép? Egyesek szerint azt, hogy "*A cserkész mindent kibír*."

3.) *Meditáció,* szemlélődés, Jézus közelségének átélése.

4.) Jótett helyébe ne várd a jót! - *Előadás* és beszélgetés kis csoportokban.

5.) *Ébresztő* zürichi változata: szívmelengető gitárszó és ének: "Hajnalodik, hajnalodik..." de ha nem sietsz felkelni, ezt gyorsan követi a szívfagyasztó "Bamba-labamba!..."

6.) *Szerepjátékok*: Hol a határ jóság és naívság között? Létezik-e egy konkrét határ, vagy van-e köze egyáltalán a jóságnak a naívsághoz? Lehet valaki egyben naív és jó, vagy talán nem is lehet jó, csak az, aki naív?

7.) *Taizé-est*: gyertyák, énekek, igék.

8.) *Mesék modern változata*: Az egyik arról szól, hogy a SONY-hoz mégy takarítóbácsinak és - nagyon fontos! - fütyürészve és boldogan takarítasz, hamarosan csúcsállásba kerülsz, csak előtte ki kell bírnod, hogy mindenki nevet rajtad, amikor japánul tanulsz.

9.) *Barkácsolás* - készülnek a "biztatók".

10.) *Előadás* a szeretetről, Jézus mércéjéről: Végül is mi a válasz kezdeti kérdésünkre: "A jók már csak rosszul járnak!?"

Talán furcsának tűnik, de ha Jézus véleménye érdekel, rájövünk, hogy ő sem igent, sem nemet nem mond erre az állításra. Mert nála nem az a kérdés, hogy pillanatnyilag jól jár, vagy rosszul jár, aki jót cselekszik. Nem azt igéri, hogy a jótetteinknek mindig kellemes, hasznos következményei lesznek számunkra, hanem valami sokkal többet: "*Boldogok a tiszta szívűek, mert ők az Istent meglátják*". Igen, ez nagyon magasnak tűnik, hiszen senki sem képes magától a tisztaszívűségre. És mégsem illúzió, *mert aki a mércét felállította, elvégzi bennünk azt is, amire mi képtelenek vagyunk.*

Kérdés, hogy nekünk mi a fontos: hogy igazunkat keressük, vagy hogy hasonlóvá váljunk Krisztushoz?

Gáll Györgyi

***

SZÉLJEGYZETEK

Budapestre vitt az utam április végén. A Deák-téri új evangélikus könyv- és papírkereskedés, amelyet a nagyhírű *Huszár Gálról* neveztek el, író-olvasó-találkozó megszervezésével tisztelt meg abból az alkalomból, hogy megjelent a Kátét tárgyaló három igehirdetés- és tanulmánykötetem, *Hiszek, Igen* és *Tied* címen. Köszönöm a résztvevőknek az érdeklődést, a könyvkereskedés munkatársainak a szervezést, *Gáncs Péter* lelkésznek a bevezetést. Azzal az igen szerény benyomással tértem vissza, hogy valami kevéssel hozzájárulhattam az otthoni "vallásos" irodalomhoz és segíthettem vele egyeseknek és gyülekezeteknek is.

Hamburgba hívott meg az ottani Magyarok Egyesülete, ahová Budapestről jövet szinte azonnal indulnom kellett. A *holttengeri tekercsekről* kértek tőlem előadást. Rádió, TV, sajtó olyan nagy szenzációkeltő és ellentétes "műveket" ismertettek meg ezzel kapcsolatban a közönséggel, hogy sokak fejében teljes káosz uralkodott. S mivel 1962-63-ban heidelbergi ösztöndíjasként bekukkanthattam professzorom, *Karl-Georg Kuhn* Qumrani Intézete munkájába, majd később a híres tekercsek lelőhelyén is jártam, de magukkal az iratokkal is foglalkozhattam, - örömmel nyújtottam átfogó tájékoztatást. A szépszámú hallgatóság kihívást jelentett számomra, már csak azért is, mert néhány tucat előadás után először kellett erről a témáról nem szakteológus közönségnek beszélnem. S a hamburgi közönség megérdemli a hallgatóság szép nevét: ritkán akad egy magamfajta gyakran-előadó ilyen figyelmes és érdeklődő hallgatóságra. Köszönet a vezetőségnek, elsőként *Szily Ádám* elnöknek a meghívásért.

Másnap reggel már tovább autóztunk Dánián át a délsvéd Malmöig. A skandináviai magyar protestánsok lelkésze, *Molnár-Veress Pál* hívott meg szolgálatra. Malmöben vendégei voltunk a Pálházi családnak, akik "hontalanságom" legeslegelső ismerősei közé tartoznak. *Pitlikné Pálházi Katalin* a malmöi magyar gyülekezet felügyelője, s vele beszélgetve, jó áttekintést kaphattunk az ottani gyülekezeti helyzetről. Köszönjük a szíves vendégfogadást, az emlékek felelevenítését, és a jó beszélgetést!

Ljungby, Helsingborg és Sölvesborg magyar gyülekezeteiben hirdethettem Isten igéjét istentiszteleteken, Malmöben pedig bibliaórát tartottam. Százkilométeres távolságok vannak persze e városok között. Csodálatos volt, hogy mind szombaton, mind vasárnap, akár délelőtt, akár délután milyen szép számmal jönnek össze az ottani testvérek.

Egyes gyülekezetek régi ismerősként üdvözöltek, Ljungbyban és Sölvesborgban még soha nem jártam. Mindettől függetlenül igen nagy szeretettel fogadtak bennünket mind a négy helyen, és kértek az újra való jövetelre. Sok-sok kérdést kaptunk a németországi munkánkra vonatkozóan. Volt, akit inkább egzotikus, délamerikai "múltam" érdekelt, mások az elmondott igehirdetést kérték írásban, a malmöiekkel pedig felvetettük egy németországi találkozás lehetőségét - a keletnémet Luther-városokban, ha Isten éltet bennünket, 1997 májusában.

Köszönöm a gyülekezetek lelkészének ezeket a szolgálati lehetőségeket. Kicsit beletekinthettem a nagyon nehéz és kiterjedt munkájába, és osztozhattam a skandináviai magyar lelkigondozás jövője miatti féltő aggódásban!

Tangagärde annak a konferenciázó háznak a neve Boras és Ulricehamn között (Göteborgtól keletre), amelyben a KÉMELM (Külföldön Élő Magyar Ev.Lelkigondozók Munkaközössége) idei gyűlését tartotta. Körünkben üdvözölhettük munkaközösségünk első elnökét, *Dr. Vajta Vilmos* professzort és vendégünk lehetett a házigazda is, *Veress Zoltán*, a Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek országos gondnoka. A Luther-emlékévre gondolva *Dr.Pósfay György* (Genf) tartott előadást a reformáció magyarországi hatásáról. Egy otthon megjelent missziótörténeti könyvhöz fűzött kritikai megjegyzéseket *D.Terray László* (Rade) és Ahlin kortárs svéd író vallásos elbeszéléseit ismertette *Dr.Vajta Vilmos* (Alingsas). Jó volt együtt végiggondolni helyzetünket, munkánkat és a jövő évi 50. éves évfordulónkat megtervezni. A gyűlést a helyi magyar gyülekezettel együtt úrvacsorai istentisztelettel fejeztük be.

Köszönjük a háziak segítségét, szívességét és kérjük Isten áldását a skandináviai gyülekezeteink további munkájára, életére!

Pünkösd másnapján a mennersbergi "Hárshegy" Magyar Cserkészparkban szolgáltam egy ökumenikus istentiszteleten. Stuttgarti és müncheni cserkészcsapatok tartották ott pünkösdi csapattáborukat. Öröm volt látni, hogy milyen szívesen vették a szolgálatunkat. Vagy hetvenen dicsértük együtt Istent, - hálát adva az üdvösség szentségben és igében megbizonyosított ajándékáért. Ugyanúgy köszöntük meg az 1100 éves hazát a Kárpátmedencében és kértük Isten oltalmát és védelmét számára.

Íme, néhány széljegyzet - ízelítőül egy külföldön élő lelkigondozó mozgalmas életéhez.

G.I.

hírek hírek hírek

Arad, Románia. 1996. tavaszára jelent meg a Romániai Zsinatpresbiteri Ág. Hitv. Egyház megújult "Evangélikus Harangszó" c. hivatalos lapja első száma. A 40 éves ÚTITÁRS olvasói és szerkesztői sok kitartást kívánnak!

Tiflisz, Georgia. 1817-ben kilencezer württembergi evangélikus vándorolt ki a mai országterületre, s azóta van kapcsolat a Georgiai Ortodox és a Württembergi Evang. Egyház között. *II. Ilia pátriárka*, az ortodox egyház feje meglátogatta a württembergi egyházat és a kapcsolatok kibővítését javasolta.

Lhásza, Tibet. A megszálló kínai hatóságok elrendelték, hogy minden kolostorból el kell távolítani a Dalai Láma képét. Tiltakozásul sok szerzetes elrejtőzött a hegyekbe, vagy igyekszik Indiába menekülni, ahol a Dalai Láma él.

Tallinn, Észtország. A moszkvai és konstantinápolyi pátriárkátus igyekszik békíteni az észtországi ortodox egyházi vitában. Négy hónapon belül minden egyes gyülekezetnek el kell döntenie, hogy a moszkvai, vagy a konstantinápolyi pátriárkátushoz akar-e tartozni.

Genf, Svájc. Az Egyházak Világtanácsa túlméretezett dolgozó-kontingensét, pénzszűke miatt, 16-18%-al csökkenteni kell. *Michael Davies* gazdasági igazgató szerint a túlerős svájci frank okozza a tanács pénzzavarát.

Stuttgart, NSzK. A város 563 ezer lakosa közül 202 ezer az evangélikus. 150 bibliaórai közösség és 361 teológiai előadókör áll a hívek rendelkezésére. Tízezer önkéntes gyülekezeti munkás vezet valamilyen kört vagy gyermekcsoportot. Hetvenezer ember vett részt a szentesti istentiszteleteken és (az egyháziadón kívül!) 6,1 millió német márka adomány jött össze a legkülönbözőbb célokra.

Bonn, NSzK. A német parlament 22 tagú bizottságot hozott létre, amelynek feladata a szekták és az ún. pszicho-csoportok szemmeltartása és vizsgálata. A bizottság tagjai közt 11 olyan szakértő van, aki nem tagja az országgyűlésnek.

Jeruzsálem, Izráel. A Kr.e. 8.században élt Áház, Júda királya (2Kir 16; Ézs 7). Régészek most találták meg hivatalos pecsétjének egy lenyomatát. Eddig száz ilyen lenyomatot ismertek már, többek között Noria fia Báruk, Jeremiás próféta szolgájáét is, valamint két asszonyét is.

Trier, NSzK. "Ökumenikus babonának" nevezték kritikusok a Trierben őrzött "Szent köntös" ereklyéhez elzarándokoló protestáns egyházvezetők lépését.

Oxford, USA. Egy Mississippi állambeli bíróság megtiltotta a helyi iskolákban a közös imádkozást és bibliaórákat, azzal a megokolással, hogy a gyerekek vallásos nevelése nem az állam, hanem a szülők feladata.

Genf, Svájc. Az Evang. Világszövetség szerint az elmúlt 50 év minden kísérlete csődöt mondott, amellyel a mai gazdasági rendszer a szegénységet szerette volna megszüntetni. Nem, hogy csökkent volna a szegények száma, de egyre növekszik: ma több, mint egy milliárd embert kell a szegények közé sorolni.

****

Turmezei Erzsébet:

A Refrén

A 136. Zsoltár visszhangja

"Mert örökkévaló az Ő kegyelme",
- olvasom újra meg újra,
mint csodálatos, ujjongó refrént,
akár a teremtés csodáit
zengi a hárfa húrja,
akár Isten népének útja
vonul végig az éneken
át vereségeken, győzelmeken.
Mintha mindennek
az az egyetlen, drága titka lenne,
hogy "'örökkévaló Isten kegyelme".

Így lehet mindenki életének,
mindegyikünk élete énekének
refrénje, visszatérő, szép sora.
Jó volna megkeresni, rátalálni,
a megtett utat visszaemlékezve,
mégegyszer végigjárni
mélységeken, magasságokon át.
Odatehetnénk-e minden után
a zsoltár visszatérő, szép sorát:
"mert örökkévaló Isten kegyelme"?

Életem énekének
refrénjét keresem.
Szálltak az évek. Vitt az út
át örömökön, szenvedéseken.
De nincs, amit Megváltóm keresztjének
ragyogása át ne ölelne!
Azért volt minden, és azért lesz minden,
"mert örökkévaló az Ő kegyelme"!

Kárpátmedencei terjesztőnk:
Mravik Mihályné
H-5553 KONDOROS
Aradi út 1/A
Tel. 0036/66/388-343

Rádióadásaink

A Magyar Evangélikus Rádiómisszió adásai a 41 méteres rövidhullámon (7355 kHz), szombaton és vasárnap 18.00 órakor kezdődnek.

Július

6. Missziótörténet
7. Áhítat (Fabiny Tamás)
13. Missziói Híradó
14. "Élő vízcseppek" - igemeditációk
20. Lélektől lélekig
21. Áhítat: "Én vagyok az ajtó" (Gémes István)
27. Rádiós-hittan (Vannak-e csodák?)
28. "Élő vízcseppek" - igemeditációk

Augusztus

3. Missziótörténet
4. Áhítat (Reisch György)
10. Missziói Híradó
11. "Élő vízcseppek"
17. Lélektől lélekig
18. Áhítat: "Én vagyok az élet kenyere..." (Gémes I.)
24. Missziói konferencia Piliscsaba
25. "Élő vízcseppek"
31. Rádiós-hittan (Kockázat a teremtésben)

Szeptember

1. Tanévnyitó áhítat (Gáncs Péter)
7. Missziótörténet
8. "Élő vízcseppek"
14. Missziói Híradó
15. Áhítat Erdélyből
21. Lélektől lélekig
22. "Élő vízcseppek"
28. Rádiós-hittan (Kicsoda Jézus Krisztus?)
29. Áhítat: "Én vagyok a jó pásztor" (Gémes I.)

****

ÚTITÁRS

Magyar evangéliumi lap.
Evangelisches Blatt für Ungarn.
Előfizetési ár egy évre: DM25.- ill. annak megfelelő más valuta
Bankszámla:
Ung.Ev.Luth.Seelsorgedienst in Deutschl. Landesgirokasse Stuttgart (BLZ 600 501 01) Konto-Nr. 1180084
Szerkesztőbizottság-Redaktionsausschuß:
Gy. Cseri, Grünbergerstr. 225a, D-35394 Gießen;
J. Glatz, Berrenratherstr. 514 D-50354 Hürth-Efferen; L. Terray, Presterod, N-1640 Rade, Norwegen.
Szerkesztő-verantwortlicher Redakteur:
I.Gémes. Berliner Str. 8, D-74321 Bietigheim.
St.Johannis Druckerei, D-77922 Lahr